

**UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN
BUCUREȘTI**

FACULTATEA DE DREPT

Program de studii universitare de master

INSTITUȚII DE DREPT PRIVAT

Forma de învățământ: *cu frecvență*

Suport de curs pentru disciplina:

Regimuri matrimoniale

Titular de disciplină:

Conf. univ. dr. Aurelian Gherghe

**București
2024-2025**

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE PRIVIND *FAMILIA ȘI RELAȚIILE PATRIMONIALE* DINTRE SOȚI

I. Noțiuni generale despre familie

1. Definierea familiei

Încă din cele mai vechi timpuri, familia și problemele sale au constituit un obiectiv central de reflecție și analiză a spiritualității umane. De aproximativ un secol familia se află în atenția mai multor discipline științifice: juridice (dreptul civil al familiei), economice (în special bugetele familiale), demografia (nupțialitate, fertilitate), psihiatria, sociologia și antropologia culturală și altele.

Întrucât familia reprezintă gruparea socială cu cea mai mare încărcătură afectivă și în care relațiile dintre membri sunt în strictă dependență, începând de la cele economice și până la cele axiologice, structura concretă a familiei are o serie de particularități¹.

În sens sociologic, familia este definită ca fiind „un grup de rude prin căsătorie, sânge sau adoptare care trăiesc împreună, desfășoară o activitate economică- gospodărescă comună, sunt legate prin anumite relații spirituale (ideologice și psihologice), iar în condițiile statului și dreptului și prin anumite relații juridice”².

În același sens în literatura sociologică de specialitate s-a arătat că „familia este un grup social realizat prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie casnică comună, sunt legate prin anumite relații natural-biologice, psihologice, morale și juridice și răspund una pentru alta în fața societății”³.

Familia este o *realitate socială* prin comunitatea de viață dintre soți, dintre părinți și copii, precum și dintre alte rude⁴.

Deoarece relațiile de familie au un caracter de complexitate, familia este și o *realitate biologică* deoarece pentru a supraviețui fiecare societate și cultură trebuie să-și reproducă (biologic) indivizii și, totodată este și o *realitate juridică*, pentru că, prin norme juridice, se reglementează cele mai importante relații din cadrul acesteia.

Sociologia familiei consemnează în legătură cu tipologia familiei o varietate impresionantă de forme și criterii de clasificare pentru familie. Astfel, se vorbește de *familii reprimatoare* și *familii liberale* (în educație), de *familii integrate* și la *limita integrării*, *familii active* și *familii pasive*, *familii stabile* și *familii instabile*⁵.

Dacă cercetarea sociologică are loc în mediul rural, familia se clasifică în: *agrară*, *nonagrară* sau *mixtă*.

Una dintre cele mai cunoscute clasificări este aceea care se face de sociologi între *familia nucleară (sau simplă)* și *familia extinsă (sau lărgită, compusă)*.

Familia nucleară este unitatea compusă dintr-o pereche maritală (soț, soție) și copiii dependenți de ei, care locuiesc și gospodăresc împreună. Această combinație este considerată unitatea minimală panumană a organizării sociale și reprezintă „nucleul” tuturor celorlalte forme de structuri familiale⁶.

Familia extinsă cuprinde pe lângă nucleul familial și alte rude și generații, astfel încât, alături de cuplul conjugal și copiii lui, mai pot figura părinții soțului și/sau soției, frații și surorile soțului și/sau soției (cu soții, soțiile și copiii lor), precum și unchi sau mătuși de-ai cuplului. De regulă, într-o familie extinsă trăiesc și gospodăresc împreună trei generații: părinții, copiii acestora și părinții părinților.

În sens juridic, familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații care izvorăsc din căsătorie, rudenie (inclusiv adopție), precum și din alte raporturi asimilate relațiilor de familie⁷.

Ca regulă, există o suprapunere între noțiunea sociologică și cea juridică de familie, însă sunt situații în care această coincidență nu există (de exemplu, în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, relațiile de fapt, în sens sociologic încetează între soți, deoarece nu mai există între ei o comunitate de viață și de interese, însă unele drepturi și obligații, deci relații de familie în sens juridic, continuă să existe, cum ar fi: obligația de întreținere, dreptul la nume, etc.)⁸.

De aici rezultă că trebuie să distingem între raporturile faptice, sociologice de familie și raporturile juridice de familie, existența unora neînsemnând, în mod obligatoriu și prezența celorlalte. În aceste condiții, prin relațiile de familie înțelegem acele raporturi juridice care izvorăsc din căsătorie, rudenie și adopție, precum și altele asimilate relațiilor de familie.

În accepțiunea juridică, noțiunii de familie i se atribuie două înțelesuri și anume:

- *familia „stricto-sensu”*, în această interpretare familia este cuprinsă din soți și copiii lor minori;
- *familia „lato-sensu”*, atunci când soților și copiilor lor minori li se alătură și alte categorii de persoane.

De cele mai multe ori însă, legiuitorul are în vedere sensul restrâns al noțiunii de familie.

„De lege lata” noțiunea de familie primește în legi speciale și accepțiuni mai largi, în scopul urmărit de legiuitor și de domeniul relațiilor sociale reglementate.

¹ P. Iluț, „Sociopsihologia și antropologia familiei”, Editura Polirom, 2005, Iași, p. 36; în acest sens autorul arată că este preferabil să nu mai vorbim de *definiția familiei*, ci despre *definirea ei*, prin discutarea mai pe larg a caracteristicilor și funcțiilor pe care le are, deoarece în materia relațiilor de familie, definițiile de tip sintetic, după modelul logicii clasice, gen-proxim/diferență specifică, au doar o valoare orientativă, p. 65.

² M. Damian, „Sociologia familiei” (curs), Universitatea București, 1972, București.

³ V. Stănoiu, M. Voinea, „Sociologia familiei” Universitatea București, 1983, București.

⁴ A. Ionașcu, M. Mureșan, M. Costin, V. Ursa, „Familia și rolul ei în societatea socialistă”, Editura Dacia, Cluj-Napoca 1975, p. 5; I. Albu, „Dreptul familiei”, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, p. 7.

⁵ În acest sens a se vedea M. Mitrofan, I. Mitrofan, „Familia de la A... la Z”, Editura Științifică, București, 1991.

⁶ P. Iluț, „Sociopsihologia și antropologia familiei” Editura Polirom, Iași, 2005, p. 71-76.

⁷ A. Ionașcu, M. Mureșan, M. Costin, V. Ursa, op. cit., p. 5; I. Albu, op. cit., p. 7.

⁸ I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, „Tratat de dreptul familiei”, Ediția a VII-a, Editura All Beck, 2002, p. 2.

2. *Principalele funcții sociale ale familiei*

Indiferent de cauzele genezei familiei, aceasta, odată apărută și legitimată, îndeplinește funcții importante în societate⁹. Principalele funcții sociale ale familiei sunt:

2.1. *Funcția de regularizare a comportamentului sexual*¹⁰

De regulă, pe întregul glob pământesc nu se permit relații sexuale întâmplătoare, practicându-se *tabuul incestului*¹¹, care interzice relațiile sexuale între rudele apropiate, deși criteriul de stabilire a acestora diferă mult de la o societate la alta. Mijlocul oarecum formal al controlului relațiilor sexuale este interzicerea căsătoriei între părinți-copii, frați-surori, bunici-nepoți, unchi-nepoți și, în unele țări, între verișori de gradul I.

2.2. *Funcția de reproducere sexuală.*

Pentru a supraviețui, fiecare societate și cultură trebuie să-și reproducă (biologic) indivizii. Societatea are rolul de a regulariza prin familie, când și cu cine pot intra indivizii în contact sexual și de a indica modelele de reproducere sexuală.

Permițând sau interzicând anumite forme de mariaj (de exemplu, mai multe soții sau mai mulți soți), promovând o anumită concepție despre divorț și căsătorie, societatea și familia încurajează sau descurajează reproducția.

2.3. *Funcția economică (organizarea producției și a consumului).*

În societățile preindustriale, sistemul economic social depinde în mod esențial de funcția productivă a familiei (gospodăriile țărănești, atelierile meșteșugărești). În societățile industriale și postindustriale, funcția principală economică a familiei este cea de consum. În aceste condiții s-a impus organizarea bugetară a familiei și astfel cu cât veniturile familiei sunt mai mici, cu atât problema bugetului e mai stringentă, implicând dispute familiale.

2.4. *Funcția educativă*

Societatea trebuie să se reproducă nu numai biologic, ci și social, în sensul asigurării unor condiții ca viitorii ei membri să-și însușească valorile pe care ea le promovează și să fie capabili să îndeplinească muncile ce se cer.

Familia este un context propice pentru *socializarea copiilor* fiind înzestrată cu mijloace eficiente de control și cunoscând bine personalitatea copiilor. În acest sens părinții sunt datori să crească copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, de educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia potrivit cu însușirile lui, spre a-l face folositor colectivității (art. 101 alin. 2 C. fam).

De asemenea, art. 8 alin. 2 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului¹², prevede dreptul și îndatorirea părinților de a îngriji, crește și educa minorul.

Familia (poate că în societățile moderne la concurență cu școala) este factorul cel mai important în acordarea directă, nemijlocită a statutului social. Prin simplul fapt că s-a născut într-o familie, fiecare individ moștenește bunuri materiale și o poziție socială recunoscută (clasă socială, grup etnic, etc.).

Familia oferă statut social și indirect prin școlarizare, în sensul că părinții se străduiesc din răspuțeri ca odraslele lor să ajungă cât mai sus pe scara socială¹³.

2.5. *Funcția de solidaritate psihoafectivă*

Ființa umană are nevoie de hrană și îmbrăcăminte, dar și de afectivitate și protecție. De cele mai multe ori simțim nevoia de a fi printre acei semeni ai noștri care ne oferă căldură sufletească, ajutor în momentele dificile ale vieții, confort psihospiritual.

Familia apare ca fundalul socioafectiv cel mai relevant pentru majoritatea indivizilor.

II. *Protecția constituțională a familiei*

Având în vedere caracterul complex, ca realitate socială și biologică, familia este recunoscută și ocrotită din punct de vedere juridic.

Este evident că protejarea familiei prin instituirea unor principii constituționale și stabilirea drepturilor și îndatoririlor reciproce dintre membrii familiei reprezintă obiectivele principale ale unui stat de drept. De aceea, *dreptul la relațiile de familie* este un drept fundamental al omului proclamat de art. 8 din *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*.

În legea noastră fundamentală se asigură protecție constituțională instituției juridice a familiei în următoarele condiții:

1. Potrivit art. 48 alin.(1) din Constituție, republicată „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”.

⁹ P. Iluț, *op. cit.*, p. 67-68.

¹⁰ Tischler, H. Whitten, P. Hunter D. "Introduction to Sociology", Holt, Rinehart and Wiston, 1986, New York.

¹¹ *Tabuul incestului* este aproape universal, excepții mai semnificative constituie *Egiptul antic*, *populațiile inca* și cele *hawaiene*, dar și aici incestul era permis selectiv, fiind acceptate relațiile sexuale și maritale numai între frați și surori, nu și între părinți-copii și bunici-nepoți; *tabuul* este selectiv și în sensul că, de regulă, permisiunea era pentru familiile regale.

¹² Publicată în M. Of., Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004; această lege a intrat în vigoare la 1 ian. 2005.

¹³ P. Iluț, *op. cit.*, p. 69.

Alineatul (3) al aceluiași articol stabilește următoarele: „*Copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie*”.

În acest mod este garantată căsătoria liber consimțită prin instituirea libertății de a încheia căsătoria pentru bărbatul și femeia care au atins vârsta considerată optimă, de către legiuitor, pentru actul juridic al căsătoriei.

Totodată, este consacrată obligația constituțională a părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, atât a celor rezultați din căsătorie, cât și a celor din afara căsătoriei. În concluzie, copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită are aceeași situație legală ca a copilului din căsătorie.

2. Conform art. 49 alin. (1) din Constituție, republicată: „*Copii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor*”.

Acestui drept îi corespunde obligația corelativă a statului de a asigura copiilor și tinerilor condițiile necesare dezvoltării lor armonioase.

3. Articolul 50 fraza întâi din Constituție, republicată, prevede că „*Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială*”. Dreptul persoanelor cu handicap la un regim special de protecție este fundamentat pe caracterul social al statului prevăzut de art. 1 alin. (3) din Constituție.

4. Potrivit art. 29 alin. (6) din Constituție, republicată: „*Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine*”.

III. DEFINIȚIA, OBIECTUL, IZVOARELE ȘI PRINCIPIILE GENERALE ALE FAMILIEI ȘI CĂSĂTORIEI¹⁴

1. Definiția dreptul civil al familiei

Dreptul civil al familiei reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din: căsătorie, rudenie, adopție și raporturile asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, în scopul ocrotirii și întăririi familiei¹⁵.

Dreptul civil al familiei este o ramură a dreptului privat deoarece reglementează domenii ale vieții private și anume raporturile de familie. Legea cadru care reglementează relațiile de familie, este Codul civil, adoptat prin Legea nr. 287/2009 (republicată în M.Of nr. 505/15.07.2011), intrată în vigoare la 1 octombrie 2011, în Cartea a II-a, despre familie (art. 258-534). Prin Legea 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil (republicată în M.Of nr. 409 din 11.06.2011) și anume prin articolul 230 lit. “m” a fost expres abrogat Codul familiei (Legea nr. 4/1953, intrată în vigoare la 1 februarie 1954, publicată în B.Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954). Până în 1954, anul punerii în aplicare a Codului familiei, dispozițiile cu privire la relațiile de familie, ca parte integrantă a dreptului civil, erau cuprinse în Codul civil de la 1864, Cartea I „*Despre persoane*”¹⁶.

2. Obiectul și izvoarele dreptului civil al familiei

2.1. Obiectul de reglementare al normelor dreptului civil al familiei îl formează *raporturile de familie*. Aceste raporturi se clasifică în următoarele categorii:

- a) *raporturi de căsătorie*; familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți (art. 48 pct.1 din Constituție), iar condițiile privind încheierea, desfacerea, desființarea căsătoriei, la fel ca și efectele personale și cele patrimoniale ale acestor operațiuni juridice sunt stabilite prin dispozițiile Codului civil;
- b) *raporturi de rudenie*; în sfera acestor raporturi dreptul civil al familiei reglementează, în primul rând relațiile dintre părinți și copii, cum ar fi modul de stabilire a filiației (maternitate și paternitate), raporturile personale dintre părinți și copii, obligația reciprocă de întreținere, protecția și promovarea drepturilor copilului; în al doilea rând, în cadrul acestor raporturi sunt incluse raporturile dintre rude în linie dreaptă și, respectiv, raporturile în linie colaterală, numai până la un anumit grad.
- c) *raporturi de rudenie adoptivă*; privită ca raport juridic, adopția este legătura de rudenie civilă care ia naștere în temeiul actului juridic al adopției încuviințat prin hotărârea instanței. Adopția este, în prezent, reglementată de Codul civil (art. 451-482) și Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției¹⁷;
- d) *raporturi asimilate, sub unele aspecte, relațiilor de familie*; în această categorie se includ: obligația de întreținere dintre foștii soți, obligația de întreținere dintre unul din soți care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț și acel copil, raporturile care se nasc în legătură cu plasamentul la care se referă Legea nr. 272/2004.

2.2. Izvoarele dreptului civil al familiei

Normele dreptului european constituie izvorul primordial, iar dintre acestea trebuie să indicăm *Convenția europeană a drepturilor omului* și *jurisprudența Curții europene* în această materie, care sunt obligatorii pentru instanțele române.

¹⁴ A se vedea: I. P. Filipescu, A.I. Filipescu „*Tratat de dreptul familiei*”, ediția a VII-a, Editura All Beck, București, 2002.; A.Bacaci, V.Dumitrache, C.Hageanu „*Dreptul familiei*”, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005; E. Florian „*Dreptul familiei*”, Editura Limes, Cluj-Napoca 2003; A.Pricopi „*Dreptul familiei*”, Editura Lumina Lex, București, 2004; A.Corhan „*Dreptul familiei. Teorie și practică*”, Editura Lumina Lex, București, 2001.

¹⁵ I. P. Filipescu, A.I. Filipescu, op. cit., p. 7.

¹⁶ Cartea I-a a Codului civil de la 1864 (art. 6-460).

¹⁷ Legea nr. 273/2004 a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 557/23.06.2004, a intrat în vigoare la 01.01.2005.

Sunt izvoare internaționale:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului¹⁸;
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice¹⁹;
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale²⁰
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale²¹;
- Convenția cu privire la drepturile copilului²².

Potrivit art. 11 alin. (2) din Constituția României, republicată: „*Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern*”.

Constituția României constituie izvor fundamental al acestei ramuri de drept întrucât cuprinde principiul egalității femeii cu bărbatul, principiul ocrotirii de către stat a căsătoriei și a familiei, precum și al intereselor mamei și ale minorilor.

Izvorul organic al dreptului civil al familiei este *Noul Cod civil*, aici fiind cuprinse majoritatea normelor juridice ce reglementează principale instituții ale acestei ramuri de drept.

Există însă și alte acte normative ce cuprind dispoziții cu privire la relațiile de familie:

- Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă²³;
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului;
- Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției.

Constituția revizuită prevede că: „*dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte*” (art. 20 alin. 1).

În situația existenței unor neconcordanțe între reglementările internaționale privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, se aplică în mod prioritar reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile (art. 20 alin. 2).

2.3. Principiile generale ale familiei și căsătoriei

Principiile generale ale familiei și căsătoriei rezultă din analiza dispozițiilor legale care reglementează relațiile de familie.

A. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei

Principiul este formulat chiar în dispozițiile art. 26 alin. (1) din Constituția României și art. 258 alin. (2) și (3) din Codul civil în sensul că autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

Potrivit art. 48 alin. (2) din Constituție, republicată: „Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă”.

Potrivit art. 258 alin. (2) din Codul civil, familia are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului, alin. (3) prevede că statul este obligat să sprijine, prin măsuri economice și sociale, încheierea căsătoriei, precum și dezvoltarea și consolidarea familiei.

B. Principiul respectării interesului superior al copilului

Acest principiu este consacrat expres în art. 263 C.civ. și reluat în art. 258 alin. (1), art. 261, art. 262 și art. 264 C.civ.. *Interesul superior al copilului* este o noțiune preluată din *Convenția privind drepturile omului*, dar care nu este definită nici de aceasta și nici de legislația noastră internă. *Interesul superior al copilului* trebuie să fie unicul scop al tuturor acțiunilor și măsurilor întreprinse de stat în legătura cu un copil. Utilizarea noțiunii de “superior” indică faptul că interesul copilului trebuie preferat în caz de conflict, altor interese implicate.

C. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți

Noul Cod civil prevede în art. 258 alin (1) familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți. În același sens este și art. 48 alin. (1) teza întâi din Constituție, republicată. Potrivit art. 259 alin(1) C.civ., căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii.

Legiuitorul a înțeles să instituie acest principiu deoarece caracterul liber consimțit al căsătoriei se fundamentează pe dreptul oricărei persoane de a se căsători și de a-și întemeia o familie. Acest principiu este stipulat expres și în tratatele și convențiile internaționale cu privire la drepturile omului.

D. Principiul egalității în drepturi și obligații între soți

Egalitatea soților nu este decât o aplicație particulară a principiului deplinei egalități a femeii cu bărbatul în toate domeniile vieții sociale.

Conform art. 48 alin. (1) din Constituția României familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită, pe

¹⁸ Adoptată și proclamată de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 217 A (III) din 10 dec. 1948.

¹⁹ Adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 dec. 1966, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20 nov. 1974.

²⁰ Adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 dec. 1966, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20 nov. 1974.

²¹ Adoptată la Roma în 4 nov. 1950, amendată prin Protocoalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr. 2. România a ratificat această Convenție și protocoalele adiționale prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.

²² Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 nov. 1989, ratificată de România prin L. nr. 18/1990, publicată în M. Of., Partea I, nr. 109 din 28.09.1990, republicată în M. Of., Partea I, nr. 314/13 iunie 2001.

²³ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 282 din 11 nov. 1996, cu modificările ulterioare.

egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

Conform Codului civil, relațiile personale și patrimoniale dintre soți și cele dintre părinți și copii sunt reglementate pe baza egalității dintre bărbat și femeie.

Principiul deplinei egalități în drepturi între femeie și bărbat în diferite domenii de activitate este consacrat și în numeroase convenții și tratate internaționale.

E. Principiul egalității în drepturi a copiilor

Conform dispozițiilor constituționale „*copii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie*” (art. 48 alin. 3 din Constituție). Tot astfel, Codul civil instituie în art. 260 *principiul* potrivit căruia copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie precum și cu cei adoptați. Acest text de lege aduce însă un element nou față de reglementarea anterioară, pentru că se referă expres la *copiii adoptați*, pe care îi asimilează copiilor firești.

F. Principiul sprijinului moral și material reciproc între membrii familiei

Din punct de vedere juridic, ca expresie a solidarității familiale, noul Cod civil reglementează obligația de sprijin material și moral între soți, precum și obligația legală de întreținere [art. 309, art. 325 și art. 316 alin. (1) C.civ.].

Relațiile de familie au la bază prietenia și afecțiunea reciprocă a membrilor familiei, suportul moral sau material fiind oferit, de cele mai multe ori, cu generozitate, intuitiv și necondiționat. La nevoie însă, sprijinul material poate fi obținut prin intervenția forței de constrângere a statului (de exemplu, promovarea unei acțiuni în justiție pentru plata obligației legale de întreținere).

G. Principiul monogamiei

Acest principiu este consacrat în art. 273 C.civ.: „*Este interzisă încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită*”.

Forma de mariaj monogamă, în care pe un timp dat o persoană este căsătorită cu o singură altă persoană, este cea mai răspândită în lume. Totuși, în multe societăți este permisă și căsătoria multiplă, *poligamia*, cu cele două forme ale sale: *poliginia* (un bărbat este căsătorit concomitent cu mai multe femei) și *poliandria* (o femeie are în același timp mai mulți soți)²⁴.

În legislația noastră, principiul monogamiei fiind prevăzut în mod expres, nu permite căsătoria decât între persoane care, în momentul încheierii căsătoriei, nu au statutul de persoane căsătorite²⁵.

Încălcarea acestui principiu este sancționată cu desființarea celei de-a doua căsătorii [potrivit art. 293 alin. (1) C.civ. cea de-a doua căsătorie este lovită de nulitate absolută], iar din punct de vedere penal fapta constituie infracțiunea de bigamie (art. 376 C.pen.).

IV. Familia-instituție fundamentală a dreptului civil

Dreptul civil al familiei are ca obiect de reglementare *raporturile juridice privind căsătoria* (încheierea, desfacerea, desființarea și efectele căsătoriei); *rudenia și adopția*, precum și *raporturile asimilate*, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie. Totuși, relațiile de familie prezintă însă și numeroase particularități, spre deosebire de relațiile civile *lato-sensu*, care se nasc între persoanele fizice și persoanele juridice.

Cartea a II-a „Despre familie” cuprinde în Titlul I dispozițiile generale, care definesc familia și conturează câteva principii de bază ale protecției acesteia.

Conform, art. 258 C.Civ., familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, care se bucură de o deplină egalitate și au dreptul și îndatorirea de a-și crește copiii și de a-i educa astfel cum consideră că este în interesul lor superior.

De asemenea, noul Cod civil aduce importante modificări în *materia regimurilor matrimoniale* (prin instituirea principiului libertății alegerii regimului matrimonial), *a divorțului* (prin acordul soților pe cale administrativă sau notarială), *a filiației* (prin modificarea regimului juridic al acțiunilor în filiație), *a protecției copilului* (printr-o nouă reglementare a autorității părintești).

Având drept unic scop întemeierea unei familii, căsătoria este încurajată și protejată de stat printr-o reglementare ce oferă cadrul necesar întemeierii libere și desfășurării vieții de familie potrivit dorințelor și intereselor soților.

Tocmai în vederea creării posibilității obiective de exprimare a unui consimțământ liber și neviciat, încheierea căsătoriei va avea loc în condițiile legii, celebrarea căsătoriei civile trebuind întotdeauna să preceadă ceremonia religioasă.²⁶

Atât condițiile în care căsătoria trebuie să fie încheiată, cât și cauzele de nulitate a acesteia sunt expres

²⁴ Cazurile de *poliandrie* sunt rare, fiind întâlnită doar în câteva regiuni restrânse din India, Nepal, Oceanul Pacific și la unele populații din Africa Centrală; *poliginia* este mult mai frecventă, întâlnindu-se în țările islamice, la multe populații africane, la indigenii australieni și la unii indieni din S.U.A. *Poliginia* este *sororală* atunci când bărbatul se căsătorește cu toate sau cu unele dintre surorile soției și *nonsororală*, când această regulă nu este impusă.

²⁵ Aceasta este *monogamia serială*, fiindcă ceea ce se interzice nu sunt căsătoriile succesive, ci angajarea concomitentă a unei persoane în mai multe căsătorii.

Monogamia serială în societățile tradiționale ia câteodată forma *sororatului* (una dintre surori se căsătorește cu bărbatul surorii sale rămas văduv) sau a *leviratului* (fratele se căsătorește cu văduva fratelui său).

²⁶ Art. 259 alin. (3) C.civ.

prevăzute de lege. În acest mod, viitorii soți pot avea garanția valabilității exprimării acordului lor de voință în vederea întemeierii unei familii, condiționată doar de respectarea condițiilor de fond și de formă specifice încheierii căsătoriei.

Noul Cod civil reglementează însă nu doar încheierea căsătoriei, ci și desfășurarea acesteia, protecția de care se bucură viața de familie, precum și modul în care aceasta încetează.

Pe lângă cazurile de încetare prin decesul sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre soți, căsătoria poate fi desfăcută prin divorț, în condițiile legii. Reglementarea divorțului cunoaște o mult mai mare lejeritate, fără însă ca aceasta să însemne o scădere a importanței familiei în dreptul românesc, sau o slăbire a protecției acesteia.

Legea definește noțiunea de copil, în sensul prevederilor legale privind protecția copilului, ca fiind *persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu*.²⁷ Aceasta înseamnă că o persoană încetează să fie considerată copil în sensul legii odată cu dobândirea capacității depline de exercițiu, care este posibilă după împlinirea vârstei de 16 ani, prin încheierea căsătoriei sau prin recunoașterea judecătorească a capacității depline de exercițiu în condițiile art. 40 C.civ.

Unul dintre principiile fundamentale care guvernează protecția copilului din dreptul nostru îl constituie egalitatea în drepturi a copiilor, dispusă și de art. 260 C.civ., indiferent dacă aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei, sau adoptați. Egalitatea copiilor se manifestă atât în privința exercitării drepturilor și obligațiilor părintești, cât și cu privire la celelalte drepturi civile de care aceștia beneficiază conform legii, cum ar fi, de exemplu, dreptul la moștenire.

Toți copiii au dreptul de a fi crescuți și educați de părinții lor, drept care se oglindește în obligația corelativă ce revine părinților în acest sens. Legea română este corelată cu dispozițiile convențiilor și tratatelor internaționale privind drepturile copiilor la care România este parte, care prevăd dreptul copilului de a-și cunoaște părinții și de a fi crescut de aceștia. Monitorizarea respectării principiilor și drepturilor stabilite de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului²⁸, cu modificările ulterioare, în acord cu prevederile Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului. Apărarea drepturilor și libertăților copilului în raporturile acestuia cu autoritățile publice cu scopul de a promova și de a îmbunătăți condiția copilului se realizează și prin instituția Avocatul Poporului.²⁹

Părinții rămân însă, în toate cazurile, primii răspunzători de creșterea și educarea copiilor lor. În acest scop, este interzisă separarea copilului de părinții săi fără acordul acestora, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.³⁰ În aplicarea acestei dispoziții cu valoare de principiu, legea prevede o serie de obligații în sarcina instanței de tutelă, cum ar fi, de exemplu, obligația de a se pronunța, chiar din oficiu, cu privire la exercitarea autorității părintești și la stabilirea locuinței copiilor minori, în toate cazurile în care unitatea familiei este ruptă și părinții se despart.

În toate cazurile, copilul trebuie să continue să se bucure de ocrotirea ambilor părinți și are dreptul de a avea legături personale cu părintele cu care nu locuiește.³¹ În cazul în care părinții nu se înțeleg în legătură cu modul de desfășurare a acestor legături personale cu copilul, instanța de tutelă decide, luând în considerație în primul rând interesul superior al copilului. Limitarea acestui drept nu poate interveni decât în condițiile legii, pentru motive temeinice, care se apreciază întotdeauna avându-se în vedere cu prioritate interesul superior al copilului.

Prin art. 263 C.civ., legislația românească concretizează principiul interesului superior al copilului într-o serie de dispoziții cu caracter general, aplicabile tuturor situațiilor în care autoritățile devin competente să intervină cu privire la protecția copiilor.

Potrivit alin. (1) al acestui articol, interesul superior al copilului va trebui respectat cu prioritate în luarea oricărei măsuri cu privire la copil. Este o dispoziție care se regăsește și în Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului și care prevede prevalența principiului interesului superior al copilului în toate demersurile și deciziile privind copiii, întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești.³²

Noul Cod civil preia reglementarea existentă în Legea nr. 272/2004 cu privire la obligativitatea ascultării minorului care a împlinit vârsta de 10 ani și posibilitatea ascultării minorului mai mic de această vârstă, dacă autoritatea competentă consideră că este necesară pentru soluționarea cauzei.

Dreptul copilului de a fi ascultat este detaliat în cadrul art. 264 C.civ., care arată că acesta se concretizează în: posibilitatea oricărui copil de a cere să fie ascultat în procedurile care îl privesc (respingerea unei astfel de cereri trebuind să fie *motivată*), posibilitatea de a cere și primi orice informație, potrivit cu vârsta sa, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea respectarea acesteia, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește. Bineînțeles, opiniile exprimate de copil vor fi apreciate de autoritățile competente având în vedere *vârsta și gradul său de maturitate*.

Firește, respectarea drepturilor copilului nu se limitează la aspectele expres reglementate, instanțele judecătorești analizând interesul superior al copilului în mod concret, în fiecare caz luând în considerație toate împrejurările care ar putea influența asigurarea celor mai potrivite condiții pentru creșterea și educarea copilului.

De asemenea, instanța va avea în permanență în vedere o bună reprezentare a intereselor copilului în procedurile care îl privesc, în caz de conflict de interese făcând aplicația alin. (5) al art. 264 C.civ., în sensul

²⁷ Art. 263 alin. (5) C.civ.

²⁸ Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului a fost publicată în M. Of. nr. 557 din 23 iunie 2004.

²⁹ A se vedea: Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatului Poporului, republicată în M. Of. nr. 844 din 15 septembrie 2004, cu modificările ulterioare.

³⁰ Art. 262 alin. (1) C.civ.

³¹ Art. 262 alin. (2) C.civ.

³² Art. 2 alin. (3) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

numirii unui reprezentant al acestuia.

În vederea soluționării competente și rapide cererilor care privesc copiii, noul Cod civil stabilește o competență unică, *a instanței de tutelă și de familie* (numită, pe scurt, *instanță de tutelă*).

Potrivit dispozițiilor art. 229 din Legea nr. 71/2011³³, organizarea, funcționarea și atribuțiile instanței de tutelă vor fi reglementate prin legea privind organizarea judiciară, până la reglementarea prin lege atribuțiile acesteia fiind îndeplinite de instanțele, secțiile sau, după caz, completele specializate pentru minori și familie.

Potrivit art. 265 C.civ. toate măsurile date prin prezenta carte (*n.n. Carte a II-a Despre familie*), în competența instanței judecătorești, toate litigiile privind aplicarea dispozițiilor prezentei cărți, precum și măsurile de ocrotire a copilului prevăzute în legi speciale sunt de competența instanței de tutelă. Dispozițiile art. 107 sunt aplicabile în mod corespunzător.

Competența stabilită prin dispozițiile art. 265 coroborat cu art. 107 C.civ. este *unitară*, instanța de tutelă fiind o *instanță specializată*, cu un specific legat de caracterul preponderent de protecție al dispozițiilor de drept civil.

CAPITOLUL II

CONFLICTELE DE LEGI ÎN MATERIA RELAȚIILOR DE FAMILIE

1. Normele conflictuale privind căsătoria

1.1. Încheierea căsătoriei

A. Legea aplicabilă promisiunii de căsătorie

Noul Cod civil reglementează logodna în Cartea a II-a (Despre familie). Titlul II (Căsătoria), Capitolul I (Logodna), art. 266-270.

Potrivit art. 266 alin. (1) N.C.C. logodna este promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria; dispozițiile privind condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei sunt aplicabile în mod corespunzător, cu excepția avizului medical și a autorizării instanței de tutelă [art. 266 alin. (2) N.C.C.]; încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități și poate fi dovedită, cu orice mijloc de probă [art. 266 alin. (3) N.C.C.]; logodna se poate încheia doar între bărbat și femeie [art. 266 alin. (5) N.C.C.].

Conform art. 2585 alin. (1) N.C.C. „*Condițiile de fond cerute pentru încheierea promisiunii de căsătorie sunt determinate de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la data încheierii promisiunii*”.

Legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la data încheierii căsătoriei se determină potrivit art. 2568 din noul Cod civil.

În ceea ce privește efectele promisiunii de căsătorie, evidențiem că încheierea căsătoriei nu este condiționată de încheierea logodnei; de asemenea, logodna nu obligă la încheierea căsătoriei.

În ceea ce privește consecințele încălcării promisiunii de căsătorie (art. 267-269 N.C.C.) arătăm că ruperea logodnei nu poate fi sancționată prin încheierea căsătoriei; de asemenea, clauza penală stipulată pentru ruperea logodnei este considerată nescrisă; ruperea logodnei nu este supusă niciunei formalități. În ceea ce privește efectele ruperii logodnei, se face distincție între:

- restituirea darurilor primite în considerarea logodnei sau în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite;
- răspunderea pentru ruperea logodnei, care poate să intervină în cazul unei ruperi abuzive a logodnei.

Partea care rupe logodna în mod abuziv poate fi obligată la despăgubiri pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei, în măsura în care au fost potrivite cu împrejurările, precum și pentru orice alte prejudicii cauzate. De asemenea, partea care, în mod culpabil, l-a determinat pe celălalt să rupă logodna poate fi obligată la despăgubiri.

Atât dreptul la acțiune pentru restituirea darurilor, cât și dreptul la acțiune pentru despăgubiri se prescriu în termen de un an de la ruperea logodnei (art. 270 N.C.C.).

Potrivit art. 2585 alin. (2) din N.C.C. efectele promisiunii de căsătorie, precum și consecințele încălcării ei sunt guvernate de una din următoarele legi, în ordine:

- a) legea reședinței obișnuite comune a viitorilor soți la data promisiunii de căsătorie;
- b) legea națională comună a viitorilor soți, când aceștia nu au reședința obișnuită în același stat;
- c) legea română, în lipsa legii naționale comune.

B. Legea aplicabilă condițiilor de fond ale căsătoriei

Pentru încheierea căsătoriei este necesară îndeplinirea următoarelor cerințe legale:

- existența condițiilor de fond;
- lipsa impedimentelor la căsătorie;
- îndeplinirea condițiilor de formă.

Impedimentele fiind condiții de fond *negative*, rămâne să deosebim din punct de vedere conflictual între condițiile de fond și cele de formă.

Calificarea condițiilor privind încheierea căsătoriei ca fiind *de fond* (inclusiv impedimente la căsătorie) sau *de formă* se face după legea forului (*lex fori*), conform regulii prevăzute de art. 2558 alin. (1) din N.C.C.

Condițiile de fond cerute pentru încheierea căsătoriei sunt determinate de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la momentul celebrării căsătoriei [art. 2586 alin. (1) din N.C.C.]. Astfel, pentru valabilitatea încheierii căsătoriei trebuie să fie îndeplinite în mod cumulativ condițiile de fond prevăzute de legile naționale

ale ambilor soți¹. Ca o măsură de protecție pentru cetățenii români, art. 2586 alin. (2) din noul Cod civil dispune că în cazul în care legea, determinată în felul arătat, prevede un impediment la căsătorie care potrivit dreptului român este incompatibil cu libertatea de a încheia căsătoria, acel impediment va fi înlăturat ca inaplicabil dacă unul dintre viitorii soți este român și căsătoria se încheie pe teritoriul român.

C. Legea aplicabilă formalităților căsătoriei

Conform art. 2587 alin. (1) din noul Cod civil, *forma* încheierii căsătoriei este supusă legii statului pe teritoriul căruia se celebrează. Este aplicabil, așadar, principiul *locus regit actum*.

În ipoteza în care căsătoria se încheie în fața agentului diplomatic sau funcționarului consular al României în statul în care acesta este acreditat, aceasta este supusă formalităților prevăzute de legea română [art. 2587 alin. (2) N.C.C.]. În acest caz se acordă prioritate regulii *auctor regit actum*.

D. Proba căsătoriei

Proba căsătoriei este supusă tot legii locului încheierii căsătoriei, potrivit principiului „*locus regit actum*”.

1.2. Nulitatea căsătoriei

În ceea ce privește legea aplicabilă nulității căsătoriei, noul Cod civil dispune în art. 2588 alin. (1) că legea care reglementează cerințele legale pentru încheierea căsătoriei se aplică nulității căsătoriei și efectelor acestei nulități.

Ca atare, nerespectarea condițiilor de fond ale încheierii căsătoriei se sancționează cu nulitatea care va fi guvernată de legea națională a fiecăruia dintre soți, iar nerespectarea condițiilor de formă ale acesteia se sancționează cu nulitatea care va fi guvernată, fie de legea statului pe teritoriul căruia s-a celebrat căsătoria (*locus regit actum*), fie de legea agentului diplomatic ori funcționarului consular care a instrumentat-o (*auctor regit actum*).

În cazul în care căsătoria a fost încheiată în străinătate, nulitatea ei pentru încălcarea condițiilor de formă poate fi admisă în România numai dacă sancțiunea nulității este prevăzută și în legea română [art. 2588 alin. (2) N.C.C.]. Astfel, o hotărâre judecătorească străină, prin care s-a pronunțat nulitatea unei căsătorii încheiate în străinătate pentru nerespectarea condițiilor de formă prevăzute de legea străină, poate fi recunoscută în România *numai sub condiția dublei reglementări*, adică numai dacă sancțiunea nulității este prevăzută și de legea română.

Legea aplicabilă nulității căsătoriei guvernează și *efectele acesteia* precum și *condițiile existenței căsătoriei putative și efectele ei*. După această lege se va aprecia și buna-credință a soțului față de care căsătoria putativă produce efecte.

Aspectele de procedură (*ordinaria litis*) nu sunt supuse legii nulității, ci legii instanței sesizate (*lex fori*).

1.3. Efectele căsătoriei

A. Legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei

În ceea ce privește determinarea legii aplicabile efectelor generale ale căsătoriei, art. 2589 alin. (1) din noul Cod civil distinge că efectele generale ale căsătoriei sunt supuse:

- legii reședinței obișnuite comune a soților;
- legii cetățeniei comune a soților, în lipsa reședinței obișnuite comune a soților;
- legii statului pe teritoriul căruia căsătoria a fost celebrată, în lipsa cetățeniei comune a soților.

Legea determinată potrivit art. 2589 alin. (1) N.C.C. se aplică atât efectelor personale, cât și efectelor patrimoniale ale căsătoriei pe care această lege le reglementează și de la care soții nu pot deroga, indiferent de regimul matrimonial ales de aceștia [art. 2589 alin. (2) N.C.C.].

Prin *excepție* de la prevederile art. 2589 alin. (2) N.C.C., drepturile soților asupra locuinței familiei, precum și regimul unor acte juridice asupra acestei locuințe sunt supuse legii locului unde aceasta este situată.

B. Legea aplicabilă regimului matrimonial

a. Regimul matrimonial este definit în doctrină ca fiind ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile dintre soți, precum și raporturile dintre aceștia și terți cu privire la bunurile și datoriile soților². Cu

¹ Impedimentele la căsătorie, fiind condiții de fond negative, sunt supuse aceleiași condiții a cumulului de legi naționale ale celor doi viitori soți.

² A se vedea I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, p. 57.

toate acestea, regimul matrimonial nu acoperă totalitatea raporturilor patrimoniale dintre soți sau dintre soți și terți, precum obligația de întreținere, liberalitățile, drepturile succesoriale, ci doar acele raporturi patrimoniale care își au izvorul direct în căsătorie. Regimurile matrimoniale sunt reglementate în noul Cod civil, Titlul II „Căsătoria”, Capitolul VI „*Drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților*” art. 312-372. Viitorii soți pot alege ca regim matrimonial comunitatea legală, separația de bunuri sau comunitatea convențională. Indiferent de regimul matrimonial ales, noul Cod civil instituie un regim primar, adică un set de reguli imperative de la care nu se poate deroga prin convenție matrimonială (de exemplu, regimul juridic al locuinței familiei, modul de exercitare a drepturilor soților asupra bunurilor în situații de criză, obligația reciprocă de a contribui la cheltuielile căsătoriei).

b. Aplicarea legii alese de soți („lex voluntatis”)

Legea aplicabilă regimului matrimonial este legea aleasă de soți [art. 2590 alin. (1) N.C.C.].

„*Lex voluntatis*” este expresia, pe planul dreptului internațional privat, a principiului autonomiei de voință a părților. În temeiul acestui principiu, așa cum soții sunt liberi să aleagă regimul matrimonial, ei pot, totodată, să determine sistemul de drept care se va aplica regimului matrimonial, ca *lex causae*. Din punct de vedere al structurii sale, norma conflictuală care trimite la „*lex voluntatis*” are ca punct de legătură voința soților, iar conținutul său îl formează regimul matrimonial.

În ceea ce privește limitele libertății de alegere de către soți a legii aplicabile regimului matrimonial, art. 2590 alin. (2) N.C.C. dispune că soții pot alege una din următoarele legi:

- legea statului pe teritoriul căruia unul dintre ei își are reședința obișnuită la data alegerii;
- legea statului a cărui cetățenie o are oricare dintre ei la data alegerii;
- legea statului unde își stabilesc prima reședință obișnuită comună după celebrarea căsătoriei.

c. Regimul convenției de alegere (*pactum de lege utenda*)

Convenția de alegere a legii aplicabile (numită și *pactum de lege utenda* sau *electio juris*) reprezintă un contract prin care soții își manifestă voința lor comună de a supune raporturile juridice dintre ei unui anumit sistem de drept, ce devine astfel dreptul aplicabil (*lex causae*), cu privire la regimul matrimonial, pentru soluționarea unui eventual contencios pe parcursul derulării acelor raporturi.

Potrivit art. 2591 alin. (1) N.C.C. convenția de alegere a legii aplicabile regimului matrimonial se poate încheia fie înainte de celebrarea căsătoriei, fie la momentul încheierii căsătoriei, fie în timpul căsătoriei.

Condițiile de formă ale convenției de alegere a legii aplicabile sunt cele prevăzute fie de legea aleasă pentru a guverna regimul matrimonial, fie de legea locului încheierii convenției de alegere (*locus regit actum*). În toate cazurile, alegerea legii aplicabile trebuie să fie *expresă și constatată printr-un înscris* semnat și datat de soți sau să rezulte în mod neîndoiebnic din clauzele unei convenții matrimoniale. Când legea română este aplicabilă, trebuie respectate exigențele de formă stabilite de aceasta pentru validitatea convenției matrimoniale [art. 2591 alin. (2) N.C.C.].

d. Modificarea alegerii legii aplicabile

Potrivit dispozițiilor art. 2591 alin. (3) N.C.C. soții pot alege oricând o altă lege aplicabilă regimului matrimonial, cu respectarea condițiilor prevăzute în art. 2591 alin. (2) N.C.C. Legea nouă produce efecte numai pentru viitor, dacă soții nu au dispus altfel, și nu poate prejudicia, în niciun caz, drepturile terților.

e. Localizarea (determinarea) obiectivă a legii aplicabile regimului matrimonial

În situația în care soții nu au încheiat o convenție de alegere a legii aplicabile (*electio juris*), în sensul că nu au desemnat, prin propria lor voință, legea aplicabilă regimului matrimonial, se va aplica *în mod subsidiar* legea (sistemul de drept) determinată prin *localizare obiectivă*.

Conform art. 2592 din noul Cod civil dacă soții nu au ales legea aplicabilă regimului lor matrimonial, acesta este supus legii aplicabile efectelor generale ale căsătoriei. Așadar, organul de jurisdicție va putea proceda la localizarea obiectivă a legii aplicabile regimului matrimonial numai atunci când soții nu și-au exprimat voința privind legea aplicabilă.

f. Domeniul legii aplicabile regimului matrimonial

Potrivit art. 2593 alin. (1) din N.C.C., legea aplicabilă regimului matrimonial reglementează:

- condițiile de validitate a convenției privind alegerea legii aplicabile, cu excepția capacității;
- admisibilitatea și condițiile de validitate ale convenției matrimoniale, cu excepția capacității;
- limitele alegerii regimului matrimonial;
- posibilitatea schimbării regimului matrimonial și efectele acestei schimbări;
- conținutul patrimoniului fiecăruia dintre soți, drepturile soților asupra bunurilor, precum și regimul datoriilor soților;
- încetarea și lichidarea regimului matrimonial, precum și regulile privind împărțeala bunurilor comune.

Cu toate acestea, formarea loturilor, precum și atribuirea lor sunt supuse legii statului unde bunurile sunt situate (*lex rei sitae*) la data partajului [art. 2593 alin. (2) N.C.C.].

C. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale convenției matrimoniale

Caracteristica generală a convenției matrimoniale este aceea de a fi încheiată de viitorii soți, pentru a produce efecte de la data încheierii căsătoriei și, în principiu, pentru toată durata căsătoriei, fără însă a exclude posibilitatea modificării regimului matrimonial inițial, fie că acesta este un regim convențional sau legal.

Sub sancțiunea nulității absolute, convenția matrimonială se încheie prin înscris autenticat de notarul public, cu consimțământul tuturor părților, exprimat personal sau prin mandatar cu procură autentică, specială și având conținut predeterminat [art. 330 alin. (1) N.C.C.].

Condițiile de formă cerute pentru încheierea convenției matrimoniale sunt cele prevăzute de legea aplicabilă regimului matrimonial sau cele prevăzute de legea locului unde aceasta se încheie – *locus regit actum*- (art. 2594 N.C.C.).

D. Ocrotirea terților

Conform art. 2595 alin. (1) N.C.C. măsurile de publicitate și opozabilitatea regimului matrimonial față de terți sunt supuse legii aplicabile regimului matrimonial.

Cu toate acestea, potrivit art. 2595 alin. (2) N.C.C., atunci când la data nașterii raportului juridic dintre un soț și un terț, aceștia aveau reședința obișnuită pe teritoriul aceluiași stat, este aplicabilă legea acelui stat, cu excepția următoarelor cazuri:

- au fost îndeplinite condițiile de publicitate sau de înregistrare prevăzute de legea aplicabilă regimului matrimonial;
- terțul cunoștea, la data nașterii raportului juridic, regimul matrimonial sau l-a ignorat cu imprudență din partea sa;
- au fost respectate regulile de publicitate imobiliară prevăzute de legea statului pe teritoriul căruia este situat imobilul.

E. Soluționarea conflictului mobil de legi și înlăturarea fraudei la lege în materia efectelor căsătoriei

Conform dispozițiilor art. 2596 alin. (1) N.C.C., legea reședinței obișnuite comune sau legea cetățeniei comune a soților continuă să reglementeze efectele căsătoriei în cazul în care unul dintre ei își schimbă, după caz, reședința obișnuită sau cetățenia.

Prin această reglementare se soluționează conflictul mobil de legi în materie, dându-se câștig de cauză *legii vechi*, care continuă să reglementeze efectele căsătoriei în cazul când unul dintre soți își schimbă, pe parcursul căsătoriei, cetățenia sau reședința obișnuită. Prin soluția pe care o adoptă textul de lege precitat, înlătură posibilitatea fraudei la lege în materia efectelor căsătoriei.

Dacă ambii soți își schimbă reședința obișnuită sau, după caz, cetățenia, legea comună a noii reședințe obișnuite sau a noii cetățenii se aplică regimului matrimonial numai pentru viitor (*ex nunc*), dacă soții nu au convenit altfel, și, în niciun caz, nu poate prejudicia drepturile terților [art. 2596 alin. (2) N.C.C.].

Așadar, în privința terților, se aplică legea veche (anterioară), iar aplicarea noii legi comune (a reședinței obișnuite sau a cetățeniei), se va face, desigur, numai pentru viitor (decă nu retroactivează) dacă soții nu au convenit altfel.

Cu toate acestea, dacă soții au ales legea aplicabilă regimului matrimonial, ea rămâne aceeași, chiar dacă soții își schimbă reședința obișnuită sau cetățenia [art. 2596 alin. (3) N.C.C.].

1.4. Desfacerea căsătoriei

A. Alegerea legii aplicabile divorțului (*lex voluntatis*)

Un element de noutate îl reprezintă posibilitatea alegerii de către soți a legii aplicabile divorțului (*lex voluntatis*).

Potrivit art. 2597 din noul Cod civil soții pot alege de comun acord una din următoarele legi aplicabile divorțului:

- a) legea statului pe teritoriul căruia soții au reședința obișnuită comună la data convenției de alegere a legii aplicabile;
- b) legea statului pe teritoriul căruia soții au avut ultima reședință obișnuită comună, dacă cel puțin unul dintre ei mai locuiește acolo la data convenției de alegere a legii aplicabile;
- c) legea statului al cărui cetățean este unul dintre soți;
- d) legea statului pe teritoriul căruia soții au locuit cel puțin trei ani;

e) legea română.

B. Convenția de alegere a legii aplicabile divorțului (*pactum de lege utenda*)

Convenția de alegere a legii aplicabile divorțului se poate încheia sau modifica cel mai târziu până la data sesizării autorității competente să pronunțe divorțul [art. 2598 alin. (1) N.C.C.].

Cu toate acestea, instanța judecătorească poate să ia act de acordul soților cel mai târziu până la primul termen de judecată la care părțile au fost legal citate [art. 2598 alin. (2) N.C.C.].

În ceea ce privește *forma* convenției de alegere a legii aplicabile, art. 2599 din noul Cod civil dispune că aceasta trebuie încheiată în scris, semnată și datată de soți.

C. Determinarea legii aplicabile divorțului în lipsa alegerii

Lipsa unei convenții de *electio juris* între soți este suplinită de criterii legale de alegere a dreptului aplicabil.

În noul Cod civil sistemul criteriilor a fost modernizat, fiind înlocuit punctul de legătură al domiciliului soților cu cel al *reședinței obișnuite*.

Criteriile sunt prevăzute în mod subsecvent în art. 2600 alin. (1) N.C.C.:

- legea statului pe teritoriul căruia soții au reședința obișnuită comună la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa reședinței obișnuite comune, legea statului pe teritoriul căruia soții au avut ultima reședință obișnuită comună, dacă cel puțin unul dintre soți mai are reședința obișnuită pe teritoriul acestui stat la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa reședinței obișnuite a unuia dintre soți pe teritoriul statului unde aceștia au avut ultima reședință obișnuită comună, legea cetățeniei comune a soților la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa cetățeniei comune a soților, legea ultimei cetățenii comune a soților, dacă cel puțin unul dintre ei a păstrat această cetățenie la data introducerii cererii de divorț;
- legea română, în toate celelalte cazuri.

Conform art. 2600 alin. (2) N.C.C. dacă legea străină, astfel determinată, nu permite divorțul ori îl admite în condiții deosebit de restrictive, se aplică legea română în cazul în care unul dintre soți este, la data cererii de divorț, cetățean român sau are reședința obișnuită în România. Articolul 2600 alin. (2) reprezintă o clauză de salvagardare, în ipoteza în care legislația unor state nu permite divorțul (de exemplu Malta sau Filipine) sau îl admite în condiții deosebit de restrictive. Aceste dispoziții legale sunt aplicabile și în cazul în care divorțul este cârmuit de legea aleasă de soți [art. 2600 alin. (3) N.C.C.].

D. Recunoașterea divorțului prin denunțare unilaterală

O noutate, nu lipsită de importanță practică, o reprezintă și noile dispoziții referitoare la recunoașterea divorțului prin denunțare unilaterală, cuprinsă în art. 2601 din noul Cod civil. Astfel, actul întocmit în străinătate prin care se constată voința unilaterală a bărbatului de a desface căsătoria, fără ca legea străină aplicabilă să recunoască femeii un drept egal, nu poate fi recunoscut în România. Prin aceasta se încearcă evitarea situațiilor izvorâte din anumite sisteme de drept, în care doar bărbatul are posibilitatea de a desface în mod unilateral căsătoria. Totuși, în mod excepțional, aceste acte sunt recunoscute în situația în care sunt îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*:

- actul a fost întocmit cu respectarea tuturor condițiilor de fond și de formă prevăzute de legea străină aplicabilă;
- femeia a acceptat în mod liber și neechivoc această modalitate de desfacere a căsătoriei;
- nu există niciun alt motiv de refuz a recunoașterii pe teritoriul României a hotărârii prin care s-a încuviințat desfacerea căsătoriei în această modalitate.

E. Legea aplicabilă separației de corp

Separația de corp reprezintă starea soților, care au obținut prin decizie judiciară autorizarea de a fi exonați de obligația de a duce o viață în comun. Separația de corp a fost introdusă în unele legislații catolice ca substitut al divorțului (de exemplu în dreptul francez cazurile în care poate fi pronunțată separația de corp sunt aceleași ca și cazurile de divorț). Precizăm că legea română nu cunoaște separația de corp ca instituție juridică.

Potrivit art. 2602 N.C.C. legea care cârmuiește divorțul se aplică în mod corespunzător și separației de corp. Așadar, condițiile separației de corp sunt guvernate de legea aplicabilă divorțului.

Deși textul nu prevede, efectele separației de corp trebuie incluse în domeniul de aplicare al aceleiași legi.

În principal efectele separației de corp sunt:

- suspendarea obligației de coabitare (separația de corp nu desface căsătoria)¹;
- menținerea obligației de fidelitate;
- în caz de deces al unui soț, celălalt soț își conservă drepturile pe care legea le acordă soțului supraviețuitor;
- menținerea obligației legale de întreținere între soți, așa încât, dacă unul dintre ei se află în stare de nevoie, judecătorul care pronunță separația de corp va stabili și pensia alimentară prin aceeași hotărâre.

2. Normele conflictuale privind filiația

2.1. *Filiația copilului din căsătorie*

A. *Legea aplicabilă*

Conform art. 2603 alin. (1) din N.C.C., filiația copilului din căsătorie se stabilește potrivit legii care, la data când s-a născut, cărmuiește *efectele generale ale căsătoriei părinților săi*, adică:

- legea reședinței obișnuite comune a soților;
- în lipsă, legea cetățeniei comune a soților;
- în lipsa cetățeniei comune, legea statului pe teritoriul căruia căsătoria a fost celebrată.
- dacă, înainte de nașterea copilului, căsătoria părinților a încetat sau a fost desfăcută, se aplică legea care, la data încetării sau desfacerii, îi cărmuiea efectele [art. 2603 alin. (2) N.C.C.].

Legea arătată se aplică, de asemenea, și în următoarele cazuri [art. 2603 alin. (3) N.C.C.]:

- tăgăduirea paternității copilului născut din căsătorie;
- dobândirea numelui de către copil.

B. *Legitimarea copilului născut anterior, prin căsătoria subsecventă a părinților săi*

În cazul în care părinții sunt în drept să procedeze la legitimarea prin căsătorie subsecventă a copilului născut anterior, condițiile cerute în acest scop sunt cele prevăzute de legea care se aplică efectelor generale ale căsătoriei (art. 2604 N.C.C.).

În domeniul legii aplicabile intră atât *condițiile legitimării* cât și *dreptul părinților de a proceda la legitimare*.

2.2. *Filiația copilului din afara căsătoriei*

A. *Legea aplicabilă*

Potrivit art. 2605 alin. (1) din N.C.C., filiația copilului din afara căsătoriei se stabilește potrivit legii naționale a copilului de la data nașterii. Dacă copilul are mai multe cetățenii, altele decât cea română, se aplică legea cetățeniei care îi este cea mai favorabilă. Calificarea noțiunii de „*legea cea mai favorabilă copilului*” cade în competența judecătorului forului, conform regulii generale instituită în art. 2558 alin. (1) N.C.C.

Articolul 2605 alin. (2) N.C.C. stabilește *domeniul de aplicare* a legii menționate, dispunând că ea se aplică îndeosebi:

- recunoașterii filiației și efectelor ei;
- contestării recunoașterii filiației.

B. *Răspunderea tatălui*

Conform dispozițiilor art. 2606 din N.C.C., dreptul mamei de a cere tatălui copilului din afara căsătoriei să răspundă pentru cheltuielile din timpul sarcinii și pentru cele prilejuite de nașterea copilului nu sunt supuse legii naționale a copilului, ci *legii naționale a mamei*.

2.3. *Adopția*

A. *Legea aplicabilă condițiilor de fond ale adopției, în general*

Potrivit art. 2607 alin. (1) din N.C.C., condițiile de fond cerute pentru încheierea adopției sunt stabilite de legea națională a adoptatorului și a celui ce urmează a fi adoptat. Aceștia trebuie să îndeplinească și condițiile care sunt obligatorii, pentru ambii, stabilite de fiecare dintre cele două legi naționale arătate.

Din acest text rezultă că pentru condițiile de fond ale adopției ca și pentru impedimentele la adopție (care sunt condiții de fond negative) sunt aplicabile cumulativ legea națională a adoptatorului și cea a

¹ În dreptul francez, potrivit art. 306 C.civ.fr., la cererea unuia dintre soți, hotărârea de separație de corp este convertită de plin drept în hotărâre de divorț, atunci când separația de corp a durat trei ani.

adoptatului. Această soluție conflictuală se aplică atât pentru condițiile unilaterale ale adopției (la care se referă teza I din articol), cât și pentru cele bilaterale (la care se referă teza II).¹

Condițiile unilaterale (de exemplu: capacitatea necesară adoptatorului pentru a încheia actul sau consimțământul la adopție, etc.) trebuie întrunite, așadar, de către fiecare dintre părți, conform propriei sale legi naționale.

În ceea ce privește condițiile bilaterale ale adopției (din care fac parte de exemplu, existența unei anumite diferențe de vârstă între adoptat și adoptator, inexistența relației de căsătorie, sau a unui anumit grad de rudenie între cele două părți, etc), acestea trebuie respectate chiar dacă sunt prevăzute numai de legea națională a uneia dintre părți (deci se va aplica legea cea mai restrictivă) deoarece, prin natura lor, sunt opozabile și celeilalte părți, a cărei lege națională (eventual) nu le prevede.

B. Legea aplicabilă condițiilor de fond cerute soților care adoptă

Dispozițiile art. 2607 alin. (1) din noul Cod civil preved legea aplicabilă condițiilor de fond ale adopției, în general. În cazul în care adoptatorii sunt soți, soluția conflictuală este diferită, după cum rezultă din art. 2607 alin. (2) N.C.C. Potrivit acestui text, condițiile de fond cerute soților care adoptă împreună sunt cele stabilite de *legea care cârmuiește efectele generale ale căsătoriei lor*. Aceeași lege se aplică și dacă unul dintre soți adoptă copilul celuilalt.

C. Legea aplicabilă formai adopției

Condițiile de formă sunt cerute de lege în scopul de a asigura îndeplinirea condițiilor de fond și lipsa impedimentelor la adopție. Condițiile de formă se referă la actele juridice ale părților exprimate în forma prevăzută de lege și la procedura adopției.

Norma conflictuală care reglementează condițiile de formă ale adopției este cuprinsă în art. 2609 din noul Cod civil care dispune că forma adopției este supusă legii statului pe teritoriul căruia ea se încheie (*locus regit actum*).

D. Legea aplicabilă efectelor adopției

În conformitate cu art. 2608 teza I din noul Cod civil efectele adopției, precum și relațiile dintre adoptator și adoptat sunt guvernate de *legea națională a adoptatorului*, iar în cazul în care ambii soți sunt adoptatori, se aplică *legea care guvernează efectele generale ale căsătoriei*.

E. Legea aplicabilă nulității adopției

Nulitatea este o cauză de încetare a adopției prin desființarea actului juridic al adopției.

Potrivit art. 2610 din noul Cod civil nulitatea adopției este supusă, pentru condițiile de fond, legilor aplicabile condițiilor de fond, iar pentru nerespectarea condițiilor de formă, legii aplicabile formei adopției.

În domeniul legii nulității adopției intră:

- cauzele de nulitate (acestea intervin în cazurile nerespectării condițiilor de fond sau de formă la încheierea adopției);
- felurile nulității;
- efectele nulității adopției.

F. Legea aplicabilă desfacerii adopției

Conform art. 2608 teza II din noul Cod civil, desfacerea adopției este cârmuită de legea efectelor adopției și anume:

- de legea națională a adoptatorului, în cazul desfacerii adopției în general;
- de legea efectelor căsătoriei soților, în cazul desfacerii adopției consimțite de soți.

Evidențiem că desfacerea adopției, deși reprezintă un caz de încetare a adopției precum desființarea adopției, are un regim conflictual diferit față de nulitatea (desființarea) adopției.

În domeniul legii desfacerii adopției intră *cauzele (condițiile) de desfacere a adopției*, precum și *efectele acesteia*.

3. Normele conflictuale privind autoritatea părintească și protecția copiilor

Potrivit art. 2611 din noul Cod civil *legea aplicabilă în materia răspunderii părintești și a protecției copiilor* se stabilește potrivit *Convenției privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și*

¹ A se vedea D.A. Sitaru, op.cit., p. 351-352.

cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la Haga la 19 octombrie 1996, ratificată prin Legea nr. 361/2007 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 895 din 28 decembrie 2007. De reținut este regula potrivit căreia legea aplicabilă măsurilor de protecție a copiilor este *lex fori*. Totodată, în privința conflictului mobil de legi, convenția prevede o soluție contrară celei obișnuite. Astfel, dacă reședința obișnuită a copilului se schimbă în alt stat contractant, legea acestui stat se aplică, din momentul modificării situației, condițiilor de aplicare a măsurilor luate în statul vechii reședințe obișnuite.

4. Normele conflictuale privind obligația de întreținere

Noul Cod civil dispune în art. 2612 că legea aplicabilă obligației de întreținere se determină potrivit reglementărilor dreptului Uniunii Europene.

Legea aplicabilă obligației de întreținere se stabilește în temeiul dispozițiilor Regulamentului CE nr. 4/2009 al Consiliului din 18.10.2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere. Pentru asigurarea unui cadru juridic unitar, Regulamentul face trimitere la Protocolul de la Haga din 23.11.2007 privind legea aplicabilă obligației de întreținere. Dispozițiile Protocolului determină legea aplicabilă obligațiilor de întreținere care decurg dintr-o relație de familie, rudenie, căsătorie sau alianță, inclusiv obligația de întreținere față de un copil, indiferent de starea civilă a părinților. Regula instituită de art. 3 alin. (1) al Protocolului prevede că legea aplicabilă obligației de întreținere este cea a statului în care creditorul își are reședința obișnuită, cu excepția cazurilor când se dispune altfel.

Cu toate acestea, anumite creditori sunt favorizați prin reguli speciale. Prevederile lor se aplică obligațiilor de întreținere datorate de părinți și copiilor lor, de alții decât părinții persoanelor care nu au împlinit 21 ani, de copiii părinților lor.

În situația în care întreținerea datorată nu poate fi obținută de la debitor, se aplică legea forului (*lex fori*). Aceeași lege se va aplica când creditorul a sesizat autoritatea competentă din statul în care debitorul își are reședința obișnuită. Dacă întreținerea nu se poate obține de la debitor se aplică legea statului în care creditorul își are reședința obișnuită. Totuși, când întreținerea nu se obține se va aplica legea cetățeniei comune a părților, în cazul în care creditorul și debitorul au aceeași cetățenie (art. 4 al Protocolului).

Cu privire la obligația de întreținere între soți, fostii soți sau părți la o căsătorie care a fost anulată, regula generală nu se aplică, dacă una din părți obiectează, iar legea unui alt stat în special cea a statului ultimei lor reședințe comune, are o legătură mai strânsă cu căsătoria. Într-o asemenea împrejurare se va aplica legea celui alt stat (art. 5 al Protocolului).

În scopul unei proceduri speciale într-un anumit stat și cu respectarea regulilor stabilite, legea statului în cauză poate fi desemnată în mod expres de părți ca aplicabilă unei obligații de întreținere. Potrivit art. 8 al Protocolului, tot creditorul și debitorul întreținerii pot desemna oricând una din legile următoare:

- legea oricărui stat a cărui cetățenie o are una din părți la data desemnării;
- legea statului reședinței obișnuite a uneia dintre părți la data desemnării;
- legea desemnată de părți ca fiind aplicabilă sau legea care se aplică în fapt regimului de proprietate al bunurilor lor;
- legea desemnată de părți ca fiind aplicabilă sau legea care se aplică în fapt divorțului sau separării lor legale.

Legea aplicabilă obligației de întreținere se desemnează printr-un acord care se încheie în scris sau este înregistrat pe orice suport. În acest fel, informațiile conținute pot fi utilizate pentru trimiteri ulterioare. Acordul se semnează de ambele părți.

În situația în care reședința obișnuită a creditorului se schimbă într-un alt stat, intervine un conflict mobil de lege. Conform art. 3 alin. (2) al Protocolului, din momentul când se produce schimbarea, obligația de întreținere va fi cărmuită de legea statului în care creditorul își are reședința obișnuită, adică de legea nouă.

În conformitate cu dispoziția art. 11 din Protocolul de la Haga, legea aplicabilă stabilește între părți următoarele:

- dacă, în ce măsură și de la cine poate solicita creditorul întreținerea;
- măsura în care creditorul poate solicita retroactiv întreținerea;
- baza de calcul pentru valoarea și indexarea întreținerii;
- cine are dreptul de a introduce o acțiune privind obligația de întreținere, cu excepția chestiunilor legate de capacitatea procedurală și de reprezentarea în justiție;

- termenele de prescripție sau de decădere;
- cuantumul obligației unui debitor de întreținere, atunci când un organism public solicită rambursarea prestațiilor, furnizate creditorului în locul întreținerii.

CAPITOLUL III

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE PATRIMONIALE ALE SOȚILOR

I. Considerații introductive

Regimul matrimonial a primit, în doctrina românească și străină, numeroase definiții³⁴ și s-a apreciat³⁵ că, întrucât, *lato sensu*, noțiunea de „regim” desemnează un ansamblu de norme juridice, iar termenul de „matrimonial” desemnează căsătoria (lat. „*matrimonium*” – căsătorie), din punct de vedere etimologic, regimul matrimonial se referă la tot ce privește căsătoria însă, *stricto sensu*, regimul matrimonial desemnează statutul patrimonial al soților.

Suntem de părere că regimul matrimonial poate fi definit ca fiind *ansamblul normelor legale care guvernează raporturile patrimoniale ale soților între ei precum și între aceștia și terțe persoane*³⁶.

Cu privire la întinderea sa, noțiunea de regim matrimonial cunoaște mai multe accepțiuni³⁷, de la cele mai largi (totalitatea regulilor care guvernează căsătoria, inclusiv cele referitoare la obligațiile personale pe care soții le au unul față de celălalt), până la cele mai restrânse (care nu cuprind relațiile patrimoniale dintre soți și copii sau drepturile și obligațiile patrimoniale pe care soții le pot avea unul față de celălalt - obligații de întreținere, liberalități, drepturi succesoriale etc.).

II. Regimul primar

1. Noțiune

Alături de regimurile matrimoniale, cu privire la efectele patrimoniale ale căsătoriei se aplică și unele norme generale și imperative³⁸, care constituie efecte patrimoniale directe ale căsătoriei, cunoscute sub denumirea de regim primar. Este vorba de o serie de norme legale speciale, care se aplică în cazul tuturor căsătoriilor, indiferent de regimul matrimonial care le guvernează³⁹, în scopul facilitării desfășurării vieții de familie, al egalizării condițiilor materiale de viață ale soților în timpul căsătoriei și al oferirii unui echilibru între independența și interdependența soților în cadrul relațiilor lor patrimoniale. Aceste norme legale sunt cuprinse în Secțiunea 1 *Dispoziții comune* a Capitolului VI *Drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților* din Titlul II *Căsătoria* în Codul civil.

Dispozițiile imperative specifice regimului primar favorizează și raporturile soților cu terții, finalitatea aplicării acestora fiind, în acest sens, dublă: pe de o parte, aceea de a împiedica situația patrimonială a soților să frâneze libertatea circuitului civil și autonomia lor juridică, iar pe de altă parte, să prevină afectarea relațiilor de căsătorie datorită autonomiei patrimoniale a soților.⁴⁰

În reglementarea noului Cod civil român, normele imperative privind efectele patrimoniale ale căsătoriei se împart în două categorii, în funcție de momentele în care ele se aplică, respectiv:

- dispoziții legale aplicabile în perioade normale;
- dispoziții legale aplicabile în perioade de criză a familiei.

Ambele categorii de norme sunt obligatorii, de la ele neputându-se deroga prin convenția soților sau a viitorilor soți. Împreună cu regimul primar, în cadrul fiecărei căsătorii se aplică regimul matrimonial ales de soți.

Împreună, regimul matrimonial și regimul primar formează cartă patrimonială a căsătoriei.

2. Dispoziții ale căsătoriei	comune	aplicabile	în	perioadele	normale
---	---------------	-------------------	-----------	-------------------	----------------

2.1. Dispoziții patrimoniale dintre soți	privind	regulile	de	funcționare	a	relațiilor
---	----------------	-----------------	-----------	--------------------	----------	-------------------

Regimul primar cuprinde o serie de norme imperative care se aplică tuturor soților, indiferent de regimul matrimonial aplicabil respectivei căsătorii, care facilitează traiul în comun și impun un minim de coerență vieții de familie, precum și alegerea și aplicarea regimului matrimonial pe care soții îl consideră potrivit situației lor familiale concrete.

Regimul primar conferă soților și independența de care aceștia au nevoie, chiar în cadrul regimurilor de comunitate lărgită, după cum asigură și o minimă interdependență a acestora în cadrul regimurilor matrimoniale

³⁴ Cristiana-Mihaela Crăciunescu - „*Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale*”, Ed. Universul juridic, București, 2010, p. 7-8.

³⁵ A. Colomer - „*Droit civil. Régimes matrimoniaux*”, 10e éd., Ed. Litec, Paris, 2000, p. 2-3, apud Marieta Avram, Cristina Nicolescu - „*Regimuri matrimoniale*”, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 2.

³⁶ Cristiana-Mihaela Crăciunescu - „*Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale*”, Ed. Universul juridic, București, 2010, p. 8.

³⁷ François Terré, Philippe Simler - „*Droit civil. Les régimes matrimoniaux*”, Ed. Dalloz, 4e édition, Paris, 2005, p. 2; a se vedea și Gérard Cornu - „*Les régimes matrimoniaux*”, 9e édition, Presses Universitaires de France, Paris 1997, p. 24.

³⁸ Aceste dispoziții sunt cuprinse în Secțiunea 1 *Dispoziții comune* a Capitolului VI *Drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților*, din noul Cod civil.

³⁹ Pierre Voirin, Gilles Goubeaux - „*Droit civil. Droit privé notarial. Régimes matrimoniaux. Successions-libéralités*”, Tome 2, 24e édition, Ed. L. G. D. J., Paris, 2006, p. 10, François Terré, Philippe Simler - „*Droit civil. Les régimes matrimoniaux*”, Ed. Dalloz, 4e édition, Paris, 2005, p. 41.

⁴⁰ Marieta Avram, Cristina Nicolescu - „*Regimuri matrimoniale*”, Ed. Hamangiu, București 2010, p. 113.

de tip separatist.

Pentru perioadele normale, noul Cod civil prevede, ca efecte generale ale căsătoriei, o serie de dispoziții privind unele reguli de conviețuire a soților, protecția locuinței familiei și contribuția fiecăruia dintre ei la cheltuielile căsătoriei.

Dispozițiile privitoare la regulile de funcționare a relațiilor patrimoniale ale soților în perioade normale ale conviețuirii lor se referă, în principal, la reprezentarea soților, independența patrimonială a acestora și dreptul la informare.

Alte dispoziții privesc perioadele de criză conjugală.

A. Dispoziții care asigură interdependența vieții familiale (coeziunea patrimonială a cuplului)

a) Reprezentarea între soți

Reprezentarea soților la încheierea unor acte care concretizează exercitarea drepturilor acestora cu privire la aplicarea regimului matrimonial se realizează prin intermediul *mandatului convențional*. Potrivit dispozițiilor art. 314 C.civ., oricare dintre soți poate să îi dea mandat celui alt, în scopul de a-l reprezenta pentru exercitarea unor astfel de drepturi. Reprezentarea soților va avea loc în situațiile în care actul ce urmează a fi încheiat presupune consimțământul ambilor soți, ori are ca obiect bunuri proprii ale soțului mandant.

Niciunul dintre soți nu poate da celui alt un mandat general, pentru reprezentarea sa în toate actele ce țin de aplicarea regimului matrimonial, pe o perioadă nelimitată, întrucât prin aceasta s-ar înlătura însăși aplicarea regimului matrimonial.

Mandatul este supus regulilor dreptului comun⁴¹, întrucât legea nu prevede nicio derogare. Astfel, mandatul pe care unul dintre soți îl dă celui alt poate fi cu sau fără reprezentare, cu titlu gratuit sau cu titlu oneros.

b) Protecția locuinței familiei

Regimul primar cuprinde și o serie de dispoziții care vizează realizarea și protecția cadrului de viață al familiei, dispoziții care se regăsesc în majoritatea legislațiilor statelor care oferă posibilitatea alegerii regimului matrimonial aplicabil fiecărei căsătorii. Acestea se referă, în principal, la asigurarea unei protecții speciale a locuinței familiei, precum și la modul în care fiecare dintre cei doi soți contribuie la suportarea cheltuielilor căsătoriei.

Conform art. 321 C.civ.: „*Locuința familiei este locuința comună a soților sau, în lipsă, locuința soțului la care se află copiii*”.

Noțiunea de „locuință a familiei” se referă la locuința de fapt, determinată de locuirea efectivă a unui imobil de către ambii soți ori de către unul dintre soți și copiii comuni. Dificultăți în stabilirea locuinței familiei s-ar putea ivi, de exemplu, atunci când soții nu au copii și locuiesc în mai multe imobile, alternativ, sau atunci când soții au mai mulți copii, care locuiesc separat, unii cu mama iar alții cu tatăl lor. Pentru astfel de situații legea nu prevede posibilitatea notării mai multor imobile ca locuință a familiei, astfel încât soții vor trebui să stabilească de comun acord care dintre aceste imobile va fi declarat locuință a familiei.

Fiind vorba de imobilul în care soții locuiesc în fapt, nu este obligatoriu ca locuința familiei să corespundă domiciliului soților; nu pot fi excluse situațiile în care soții au domiciliu diferite, însă, în fapt, locuiesc împreună. În astfel de cazuri, locuința familiei este diferită de domiciliile unuia sau ambilor soți, aceasta fiind imobilul în care familia locuiește în fapt.⁴²

Prin urmare, în sensul reglementării proprii regimului primar, noțiunea de „locuință a familiei” presupune două elemente: unul obiectiv, material, reprezentat de un imobil de locuit, iar celălalt subiectiv, voluntar, concretizat în voința soților de a afecta acel imobil locuirii de către familie.⁴³ Prin urmare, nu orice imobil care se află în proprietatea sau în folosința soților este locuință a familiei, ci doar acela care este afectat scopului menționat.

Sub aspectul naturii juridice, imobilul care constituie locuința familiei poate fi bun comun în devălmășie sau în indiviziune, ori propriu al unuia dintre soți, ori poate fi închiriat sau folosit cu alt titlu de către aceștia, fără a se afla în proprietatea lor.

Imobilul care constituie locuința familiei poate fi notat în cartea funciară cu această destinație, la cererea oricărui dintre soți, indiferent dacă soțul solicitant este sau nu proprietar. Astfel, dacă imobilul locuință a familiei este bun propriu al unuia dintre soți, el poate fi notat în cartea funciară ca având această destinație chiar la solicitarea celui alt soț.

Lipsa notării în cartea funciară a locuinței familiei are efecte asupra actelor juridice încheiate cu privire la respectivul imobil cu încălcarea dispozițiilor legii (lipsa consimțământului scris al soțului neparticipant la încheierea actului), astfel cum prevede art. 322 alin. (5) C.civ.

Locuința familiei beneficiază de o serie de prevederi legale de protecție, care se referă la dreptul de dispoziție al soților cu privire la imobilul cu această destinație și la bunurile care îl mobilează sau îl decorează, prin care legiuitorul a dorit să asigure un cadru de viață stabil și sigur oricărei familii.

Suntem de părere că în ipoteza imobilului declarat locuință a familiei bun propriu al unuia dintre soți, este îngăduit însuși dreptul de proprietate, în sensul că soțul proprietar renunță, prin simplul fapt al acestei afectări, la o parte din prerogativele sale, el neputând dispune cu privire la acest bun fără consimțământul scris al soțului

⁴¹ Reglementarea contractului de mandat se regăsește în art. 2009-2042 C.civ..

⁴² Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Dan Lupașcu – *Regimul primar în reglementarea noului Cod civil român*, în revista „Pandectele române”, nr. 5/2011, p. 69.

⁴³ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – „*Regimuri matrimoniale*”, Ed. Hamangiu, București 2010, p. 118.

neproprietar [art. 322 alin. (1) C.civ.]⁴⁴. Este vorba despre lipsirea dreptului de proprietate de unul din atributele sale fundamentale, respectiv dreptul de a „dispune de toate drepturile asupra locuinței familiei”, inclusiv de acela de a „încheia acte prin care ar fi afectată folosința acesteia”.

Această cogestiune se extinde și la bunurile care mobilează sau decorează locuința familiei, indiferent în proprietatea cui se află aceste bunuri [art. 322 alin. (2) C.civ.]⁴⁵.

În cazul încheierii unor astfel de acte de către unul dintre soți cu nerespectarea acestei prevederi, soțul care nu și-a dat consimțământul la încheierea actului va putea să ceară anularea acestuia în termen de un an de la data la care a luat cunoștință de aceasta, dar nu mai târziu de un an de la data încetării regimului matrimonial, în cazul în care locuința familiei a fost astfel notată în cartea funciară, ori terțul dobânditor a cunoscut, pe altă cale, calitatea de locuință a familiei a imobilului respectiv. În lipsa notării sau a informării pe altă cale a terțului dobânditor, soțul neparticipant la încheierea actului poate obține doar daune-interese de la celălalt soț.⁴⁶

Autorizarea instanței de tutelă cu privire la încheierea unui act privind locuința familiei de către unul dintre soți poate fi solicitată doar dacă refuzul consimțământului celuilalt soț nu se bazează pe un motiv legitim [art. 322 alin. (3) C.civ.].

Legea nu prevede foarte clar condițiile în care va putea acționa soțul al cărui consimțământ lipsește, în situația deplasării din imobilul locuință a familiei a unor bunuri care îl mobilează sau îl decorează, de către soțul proprietar, menționându-se, în alin (6) al art. 322 C.civ., că aceleași dispoziții legale se aplică, în mod corespunzător, și unor astfel de acte. Prin aplicarea strictă a acelorași dispoziții legale, soțul prejudiciat va avea posibilitatea să solicite instanței obligarea soțului proprietar să aducă înapoi bunurile deplasate din locuință sau să îi plătească daune interese în lipsa notării locuinței familiei în cartea funciară. În cazul locuinței închiriate noul Cod civil prevede în mod expres un drept locativ propriu pentru fiecare dintre soți, chiar dacă numai unul dintre ei este titularul contractului, sau chiar dacă respectivul contract de închiriere este încheiat înainte de căsătorie.⁴⁷

Dispozițiilor specifice regimului primar se aplică întotdeauna împreună cu normele specifice regimului matrimonial care guvernează raporturile patrimoniale ale soților.

Astfel, în cazul aplicării unui regim matrimonial de comunitate, imobilul care constituie locuința familiei poate fi bun propriu al unuia dintre soți sau bun comun. Pentru imobilul locuință a familiei care este bun comun, interdicția de înstrăinare este dublată și de regula cogestiunii din materia comunității de bunuri, potrivit căreia actele de dispoziție asupra bunurilor comune imobile trebuie făcute cu consimțământul expres al ambilor soți.⁴⁸

Dispozițiile prin care se asigură protecția locuinței familiei nu modifică însă titularul dreptului de proprietate asupra imobilului locuință a familiei sau asupra bunurilor care îl mobilează sau îl decorează. În cazul în care imobilul cu destinația de locuință a familiei este în proprietatea exclusivă a unuia dintre soți, consimțământul scris al soțului neproprietar este necesar pentru încheierea unor acte de dispoziție cu privire la respectivul imobil în baza dispozițiilor art. 322 alin. (1) C.civ., însă acesta este doar un consimțământ care semnifică lipsa opunerii celuilalt soț la încheierea unui act juridic care ar influența condițiile în care se desfășoară viața de familie, întrucât în niciun caz soțul neproprietar nu ar putea deveni parte în contract. În cazul înstrăinării imobilului care constituie locuința familiei de către soțul proprietar exclusiv, acesta va fi singurul beneficiar al prețului obținut, care îi va intra în patrimoniu ca bun propriu (chiar și în cadrul regimului matrimonial al comunității legale, bunurile sau sumele de bani care înlocuiesc un bun propriu sunt bun propriu, în baza dispozițiilor art. 340 lit. g din C.civ.), fiind în prezența subrogației reale.

Pot exista și unele drepturi asupra locuinței familiei care nu presupun consimțământul soților, cum ar fi actele de înstrăinare forțată (exproprierea).

Consimțământul soțului neparticipant la încheierea actului privind bunurile care mobilează sau decorează locuința familiei trebuie să fie exprimat în formă scrisă. Întrucât legea nu impune forma actului autentic, considerăm că exprimarea consimțământului poate fi realizată și printr-un act sub semnătură privată, fiind cerută *ad probationem*.⁴⁹ Această formă nu poate fi valabilă însă decât în cazul bunurilor care nu sunt supuse unor forme de publicitate care impun încheierea actului în forma autentică.

c) Cheltuielile căsătoriei

Noul Cod civil impune tuturor soților să contribuie împreună la cheltuielile căsătoriei. Aceștia nu pot stabili ca numai unuia dintre ei să îi revină suportarea cheltuielilor căsătoriei, o astfel de convenție fiind considerată nescrisă potrivit alin. (3) al art. 325 C.civ.

Legea dă soților posibilitatea de a stabili prin convenție matrimonială quantumul contribuției sau proporția în care fiecare dintre ei va contribui la cheltuielile căsătoriei. S-a apreciat⁵⁰ că soții au libertatea să prevadă

⁴⁴ Textul alin. (1) al art. 322 C.civ. s-a modificat prin art. 49 pct. 3 din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, în sensul includerii precizării că niciunul dintre soți nu poate încheia acte prin care ar fi afectată folosința locuinței familiei fără consimțământul scris al celuilalt soț.

⁴⁵ S-a considerat că, prin această limitare, se va putea evita riscul ca bunurile mobile în cauză să fie deplasate din locuință fără consimțământul expres al ambilor soți și înstrăinate ulterior de către un singur soț, eludându-se astfel regimul special de protecție (Cristina Nicolescu – „Coeziunea patrimonială a cuplului – finalitate a regimului matrimonial primar” (II), Curierul Judiciar nr. 7/2008, p. 64).

⁴⁶ Cristiana-Mihaela Crăciunescu – „Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale”, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 168.

⁴⁷ O astfel de reglementare a mai existat în dreptul românesc, fiind consacrată prin Legea nr. 5/1973 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași. Legea locuinței nr. 114/1996 nu a mai preluat această reglementare.

⁴⁸ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – „Regimuri matrimoniale”, Ed. Hamangiu, București 2010, p. 122.

⁴⁹ Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Dan Lupașcu – Regimul primar în reglementarea noului Cod civil român, în revista „Pandectele române”, nr. 5/2011, p. 72.

⁵⁰ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – „Regimuri matrimoniale”, Ed. Hamangiu, București 2010, p. 146.

proporții de contribuție fixe, care să nu varieze în timp, sau proporții variabile; de exemplu, unul dintre soți ar putea contribui mai puțin la început, pentru a fi inițial favorizat întrucât intenționează să dezvolte o afacere, urmând ca la un moment ulterior, determinat sau determinabil, să îi revină o cotă de contribuție majoritară.

În lipsa unei prevederi diferite, fiecare dintre soți va contribui în raport cu mijloacele sale.

Conform art. 326 C.civ.: „munca oricăruia dintre soți în gospodărie și pentru creșterea copiilor reprezintă o contribuție la cheltuielile căsătoriei”.

Conform art. 327 C.civ., fiecare dintre soți poate să dispună de veniturile încasate ca urmare a exercitării unei profesii, cu respectarea obligațiilor care îi revin cu privire la cheltuielile gospodăriei.

B. Independența patrimonială a soților

Articolul 317 C.civ. reglementează unele aspecte esențiale ce caracterizează independența soților din punct de vedere patrimonial, lăsând fiecăruia dintre ei libertatea de a încheia orice acte juridice cu celălalt soț și cu terțe persoane.

În noul Cod civil nu mai există interdicția vânzării între soți. Soții vor putea încheia între ei acte de vânzare-cumpărare cu privire la bunurile lor, acte de donație, schimb, împrumut și orice alte acte juridice doresc.

a) Operațiunile bancare

Un alt aspect esențial al independenței patrimoniale a soților îl reprezintă operațiunile bancare pe care fiecare dintre aceștia le realizează.

Potrivit dispozițiilor art. 317 alin. (2) C.civ., fiecare dintre soți poate să facă singur depozite bancare, precum și orice operațiuni în legătură cu acestea, fără să aibă nevoie de consimțământul consortului său.

b) Exercițarea unei profesii

Dispozițiile art. 317 C.civ. reglementează independența soților în domeniul profesional sub două aspecte: *posibilitatea exercitării unei profesii* de către oricare dintre soți, fără a fi necesar consimțământul celuilalt, precum și *libertatea de a dispune de veniturile încasate*, cu respectarea obligațiilor privind contribuția la cheltuielile căsătoriei.

Astfel oricare dintre soți își poate alege singur profesia, chiar dacă soțul său se împotrivește, indiferent de specificul acesteia.

Libertatea alegerii profesiei de către oricare dintre soți atrage după sine și posibilitatea schimbării ei în aceleași condiții, deci fără a fi necesar acordul celuilalt soț. Oricând în timpul căsătoriei, soții își pot schimba profesia în mod liber, fără ca aceasta să aibă nevoie de consimțământul celuilalt.

De asemenea, dreptul de a renunța la exercitarea unei profesii, prin demisie, aparține fiecăruia dintre soți independent de voința celuilalt, chiar și în condițiile în care această renunțare ar prejudicia interesele familiei (de exemplu, atunci când familia locuiește într-un imobil cu titlu de locuință accesorie contractului de muncă).⁵¹

C. Libertatea de a dispune de veniturile încasate în exercitarea profesiei

Un alt aspect al independenței profesionale a soților îl constituie libertatea fiecăruia dintre aceștia de a dispune de veniturile încasate în exercitarea profesiei, care este condiționată doar de participarea titularului la cheltuielile gospodăriei, potrivit obligațiilor care îi revin în acest sens.⁵²

Natura juridică a veniturilor din exercitarea profesiei depinde și de regimul matrimonial aplicabil soților, regimul primar constituind doar un set de reguli de bază, care se completează cu acesta; astfel, dacă regimul matrimonial aplicabil este separația de bunuri, veniturile încasate din exercitarea profesiei vor fi bunuri proprii, în timp ce în cadrul regimului matrimonial al comunității legale, acestea vor fi bunuri comune, cu distincțiile prevăzute de art. 341 C.civ.⁵³

D. Participarea unuia dintre soți la exercitarea profesiei celuilalt

Noul Cod civil reglementează, cu caracter de noutate, participarea efectivă a unuia dintre soți la activitatea profesională a celuilalt, depășind obligațiile de a contribui la cheltuielile gospodăriei și de sprijin material.

Pentru situațiile în care unul dintre soți a participat la activitatea profesională a celuilalt soț, depășind obligația sa de a contribui la cheltuielile căsătoriei, fără a fi retribuit, legea prevede posibilitatea obținerii unei compensații. Dreptul la compensație al soțului care a participat efectiv la activitatea profesională a celuilalt soț se stabilește în măsura îmbogățirii acestuia din urmă și a depășirii limitelor obligației de sprijin material și a celei de a contribui la cheltuielile căsătoriei, astfel cum prevede art. 328 C.civ.

Literatura juridică a evidențiat că această situație reprezintă o aplicație particulară a principiului îmbogățirii fără justă cauză în raporturile dintre soți.⁵⁴

E. Dreptul la informare

⁵¹ Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Dan Lupașcu – „Regimul primar în reglementarea noului Cod civil român”, în Pandectele Române, nr. 5/2011, p. 77.

⁵² Art. 327 C.civ..

⁵³ Considerăm că veniturile obținute din exercitarea profesiei se înscriu în categoria veniturilor din muncă la care face referire art. 341 C.civ., însă nu coincid în totalitate cu acestea, întrucât veniturile din muncă pot cuprinde și unele venituri obținute din activități lucrative desfășurate ocazional, în afara exercitării profesiei.

⁵⁴ Cristina Nicolescu – „Independența economică și socială a soților conturată de dispozițiile regimului matrimonial primar (III)”, Curierul Judiciar nr. 9/2008, p. 96.

Noul Cod civil prevede în art. 318 dreptul fiecărui soț de a cere celuilalt să îl informeze cu privire la bunurile, veniturile și datoriile sale, în caz de refuz nejustificat putându-se adresa instanței de tutelă în scopul obligării acestuia sau a unui terț de a furniza informațiile cerute.

Potrivit legii, instanța de tutelă poate să îl oblige pe soțul celui care a sesizat-o sau pe orice terț să furnizeze informațiile solicitate și să depună probele necesare în acest sens. Pot exista însă și unele situații în care terțul în cauză să refuze dezvăluirea informațiilor cerute datorită existenței unei obligații de păstrare a secretului profesional.

Pentru astfel de cazuri, legea instituie și *prezumția relativă* conform căreia susținerile soțului reclamant sunt considerate adevărate dacă informațiile solicitate pot fi obținute, potrivit legii, doar la cererea soțului pârât, iar acesta refuză să le solicite.

3. Dispoziții legale aplicabile în perioadele de criză conjugală

Pentru perioadele de criză a familiei, Codul civil reglementează în cadrul regimului primar, două soluții la care soții pot să apeleze, respectiv: extinderea judiciară a puterilor unuia dintre soți (mandatul judiciar) și limitarea judiciară a puterilor unuia dintre soți (restrângerea dreptului de a încheia acte de dispoziție cu privire la anumite bunuri, pe o perioadă determinată, de către instanța de tutelă).

3.1. Extinderea judiciară a puterilor unuia dintre soți

Mandatul judiciar, reglementat în art. 315 C.civ., constituie soluția pe care unul dintre soți o are la îndemână pentru gestionarea bunurilor, atunci când celălalt se află în imposibilitatea de a-și manifesta voința.

În ceea ce privește situațiile care se pot subsuma expresiei „*imposibilitate de a-și manifesta voința*”, în doctrină s-a apreciat că⁵⁵ mandatul judiciar este un substitut al tutelei sau al curatelei (astfel cum rezultă, de altfel, din cazurile de încetare enumerate în alin. (2) al art. 315 C.civ.), ceea ce înseamnă că aceasta poate avea conținutul dat de înseși cauzele care conduc la instituirea acestor măsuri de ocrotire.

În astfel de situații, soțul celui aflat în imposibilitatea de a-și manifesta voința va putea cere instanței de tutelă încuviințarea de a-l reprezenta pe acesta pentru exercitarea drepturilor pe care le are potrivit regimului matrimonial. Fiind vorba de un mandat, efectele sale se produc în patrimoniul soțului reprezentat. În cazul mandatului judiciar, legea impune⁵⁶ stabilirea condițiilor în care are loc reprezentarea, a limitelor și a perioadei de valabilitate de către instanța de tutelă, prin hotărârea judecătorească prin care acesta este instituit.

3.2. Limitarea judiciară a puterilor unuia dintre soți

Soluția limitării judiciare a puterilor unuia dintre soți este reglementată pentru situațiile excepționale în care unul dintre soți încheie acte care pun în pericol grav interesele familiei, când, în baza art. 316 C.civ., soțul prejudiciat poate cere instanței de tutelă ca, pe parcursul unei perioade determinate, dreptul de a dispune de anumite bunuri să poată fi exercitat numai cu consimțământul său expres. Măsura poate fi luată doar cu privire la anumite bunuri și pe o perioadă limitată, care va putea fi prelungită în cazul în care acest lucru se va impune, dar fără a depăși doi ani.

Fiind vorba de o interdicție privind actele de dispoziție, hotărârea judecătorească va fi supusă formelor de publicitate prevăzute de lege, pentru opozabilitate față de terți.

Sanctiunea nerespectării unei astfel de măsuri este *nulitatea relativă* a actelor încheiate cu încălcarea acesteia. În acest sens, soțul vătămat va putea solicita anularea actului respectiv în termen de un an de la data când a luat cunoștință de existența acestuia.

⁵⁵ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – „*Regimuri matrimoniale*”, Ed. Hamangiu, București 2010, p. 163

⁵⁶ Prin alin. (1) teza finală al art. 315 C.civ..

CAPITOLUL IV

ALEGEREA REGIMULUI MATRIMONIAL. CONVENȚIA MATRIMONIALĂ

1. Alegerea regimului matrimonial. Convenția matrimonială

Potrivit noului Cod civil soții vor putea alege regimul matrimonial aplicabil căsătoriei lor, dintre cele prevăzute de lege. Această opțiune va putea fi făcută sub forma încheierii unei convenții matrimoniale.

În literatura juridică „convenție matrimonială” a fost definită ca fiind *actul juridic prin care viitorii soți, uzând de libertatea conferită de legiuitor, își stabilesc, prin acordul lor, regimul matrimonial propriu sau își modifică, în timpul căsătoriei, regimul matrimonial sub care s-au căsătorit*⁵⁷.

A. Caractere juridice

Convenția matrimonială este actul care cuprinde acordul viitorilor soți sau al soților cu privire la regimul matrimonial care li se va aplica în timpul căsătoriei (*affectio conjugalis*). Convenția matrimonială este un *act juridic bilateral*, părți fiind cei doi soți sau viitorii soți, ale căror voințe se întâlnesc în adoptarea prin acest contract a regimului matrimonial aplicabil căsătoriei lor, precum și a altor dispoziții legate de viitoarele relații patrimoniale ale acestora, cum ar fi clauza de preciput, donații reciproce între viitorii soți, donații făcute de alte persoane (de exemplu, părinții unuia dintre viitorii soți ori ai ambilor), sau chiar fără legătură cu bunurile lor, ca, de exemplu, recunoașterea unui copil⁵⁸.

De asemenea este un contract *complex*, care poate îngloba mai multe acte juridice, fiecare dintre acestea păstrându-și, însă, identitatea și caracterele juridice.⁵⁹

În privința caracterelor generale ale convenției matrimoniale în sens larg, în doctrina clasică s-a considerat, de asemenea, că este un act *solemn* și *public*, *sinalagmatic*, *liber* în ceea ce privește determinarea clauzelor sale, *accesoriu* căsătoriei⁶⁰.

B. Condițiile de validitate ale convenției matrimoniale

a) Condiții de fond

Având în vedere posibilitatea încheierii convenției matrimoniale anterior sau ulterior încheierii căsătoriei, *părțile* acesteia sunt fie soț și soție în cadrul aceleiași căsătorii, fie două persoane de sex opus care îndeplinesc condițiile de vârstă și de capacitate necesare pentru valabilitatea unei căsătorii pe care intenționează să o încheie și care doresc să adopte un regim matrimonial convențional sau convin asupra unor aspecte patrimoniale aplicabile căsătoriei lor, cum ar fi adoptarea unei clauze de preciput.⁶¹

Spre deosebire de căsătorie însă, la încheierea căreia soții trebuie să fie prezenți personal în fața ofițerului de stare civilă, convenția matrimonială poate fi încheiată și prin reprezentant, nefiind obligatorie prezența personală a soților sau viitorilor soți, posibilitate prevăzută de art. 330 C.civ., potrivit căruia consimțământul părților poate fi exprimat personal sau prin mandatar cu procură autentică, specială și având conținut predeterminat.

Având în vedere accesorialitatea față de căsătorie a acestui act juridic, *capacitatea* părților de a încheia o convenție matrimonială este apreciată potrivit principiului *habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia*, ceea ce înseamnă că orice persoană care se poate căsători în mod valabil are și capacitatea de a încheia o convenție matrimonială.⁶² Momentul încheierii convenției matrimoniale este diferit de cel al căsătoriei, capacitatea părților fiind apreciată, pentru fiecare dintre acestea, la momentul încheierii respectivului act.⁶³

Întrucât condițiile privind capacitatea persoanei contractante trebuie să fie îndeplinite la data încheierii actului, vârsta matrimonială este necesar să fie împlinită și la data încheierii convenției matrimoniale, nu doar la data celebrării căsătoriei.⁶⁴ Vârsta matrimonială rămâne de 18 ani pentru ambii soți și în noua reglementare; art. 272 C.civ. prevede, totodată, posibilitatea de a se căsători a minorului care a împlinit vârsta de 16 ani „pentru motive temeinice”.

Capacitatea minorului de a încheia o convenție matrimonială, potrivit art. 337 alin. (1) C.civ., care prevede că: „Minorul care a împlinit vârsta matrimonială poate încheia sau modifica o convenție matrimonială numai cu

⁵⁷ C. M. Crăciunescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. ALL BECK, București, 2000, p. 11.

⁵⁸ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 69-70; Gérard Cornu - *Les régimes matrimoniaux*, 9e édition mise à jour, PUF, Paris, 1997, p. 186.

⁵⁹ Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Mihaela Gabriela Berindei – *Convenția matrimonială. Considerații critice*, în „Noul Cod civil. Comentarii”, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Coordonator Marilena Uliescu, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 350.

⁶⁰ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu – *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. ALL BECK, București, 1998, p. 5. Autorii menționați consideră contractul de căsătorie și irevocabil, însă acest caracter îi era conferit de imuabilitatea convențiilor matrimoniale, principiu abandonat de legiuitorul noului Cod civil.

⁶¹ Adriana-Florentina Dobre – *Convențiile și regimurile matrimoniale sub imperiul noului Cod civil*, în revista *Dreptul*, nr. 3/2010, p. 14.

⁶² Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 81; Paul Vasilescu - *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 235.

⁶³ Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Mihaela Gabriela Berindei – *Convenția matrimonială. Considerații critice*, în „Noul Cod civil. Comentarii”, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Coordonator Marilena Uliescu, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 356.

⁶⁴ În acest sens, a se vedea și Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 81.

încuviințarea ocrotitorului său legal și cu autorizarea instanței de tutelă”, este condiționată de împlinirea vârstei de 16 ani. Prin urmare, minorul mai mic nu poate încheia o convenție matrimonială în vederea încheierii ulterioare a căsătoriei după împlinirea acestei vârste, vârsta matrimonială constituind elementul esențial în aprecierea capacității la momentul încheierii convenției.

Totodată, în lipsa încuviințării sau a autorizării prevăzută de lege, convenția matrimonială încheiată de minor va putea fi anulată în condițiile art. 46 C.civ.

Consimțământul celor care doresc să încheie o convenție matrimonială se va supune regulilor generale de validitate necesare pentru încheierea actelor juridice, reglementate de dispozițiile art. 1204 C.civ., respectiv: să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză.⁶⁵ La încheierea convenției matrimoniale, consimțământul trebuie dat în fața notarului public, de ambii soți, personal sau prin mandatar cu procură autentică, specială și având conținut predeterminat, respectiv cuprinzând în detaliu clauzele ce vor fi inserate în convenție.

În ceea ce privește *viciile de consimțământ*, ca și în dreptul comun al contractelor, consimțământul părților care încheie o convenție matrimonială poate fi afectat de eroare, dol sau violență.

Considerăm, așadar, că și în cazul încheierii convenției matrimoniale vor putea fi constatate viciile clasice de consimțământ, respectiv eroare, dol și violență.

Art. 332 C.civ., cu denumirea marginală „Obiectul convenției matrimoniale”, completează cu unele interdicții dispozițiile art. 329 C.civ., care prevăd faptul că prin convenția matrimonială pot fi adoptate cele două regimuri matrimoniale convenționale, separația de bunuri și comunitatea convențională, respectiv, cu interdicția derogării de la dispozițiile legale privind regimul matrimonial ales, sub sancțiunea nulității absolute. Tot acest articol cuprinde și interdicția de a se aduce atingere, prin convenția matrimonială, egalității dintre soți, autorității părintești și devoluțiunii succesoriale legale.

Constatăm, așadar, existența a două categorii de limite ale libertății viitorilor soți sau soților de a dispune prin intermediul convenției matrimoniale: limite generale și limite speciale.⁶⁶

Limitele generale se referă la interdicțiile de generală aplicare în domeniul contractual, potrivit cărora nu se poate deroga de la dispozițiile imperative ale legii și de la bunele moravuri.⁶⁷

Limitele speciale sunt cuprinse în dispozițiile imperative ale legii, care sunt reprezentate, în această materie, de efectele patrimoniale generale ale căsătoriei, grupate în doctrină sub denumirea de regim primar⁶⁸, respectiv: egalitatea între soți, reglementarea autorității părintești și a devoluțiunii succesoriale legale. Potrivit dispozițiilor noului Cod civil, mai poate face obiectul convenției matrimoniale și clauza de preciput, stipulată în baza dispozițiilor art. 333 și 367 C.civ.⁶⁹

Clauza de preciput reprezintă acordul de voință al soților ori, după caz, al viitorilor soți, încheiat în condițiile prevăzute de lege, cuprins în convenția matrimonială, în virtutea căruia soțul supraviețuitor este îndrituit să preia, fără plată, înainte de partajul moștenirii, unul sau mai multe bunuri comune, deținute în devălmășie ori în coproprietate. Această clauză va putea fi stipulată fie în beneficiul oricărui dintre soți, fie doar în beneficiul unuia dintre aceștia.

Obiectul clauzei de preciput îl pot constitui „*unul sau mai multe din bunurile comune, aflate în devălmășie sau în coproprietate*”.

Așadar, soții sau viitorii soți vor putea să prevadă clauza de preciput în convenția matrimonială prin care adoptă regimul matrimonial de comunitate, în care există bunuri comune în devălmășie, dar pot exista și bunuri comune în coproprietate. De exemplu, când soții dobândesc împreună un bun din fonduri ce constituie bunuri proprii ale fiecăruia dintre aceștia (cu bani obținuți, de exemplu, din vânzarea unor bunuri proprii⁷⁰) bunul respectiv va fi comun, dar se va afla în coproprietatea soților, iar nu în devălmășie.

Noul Cod civil român prevede expres în art. 333 alin. (1) că bunurile care fac obiectul clauzei de preciput pot fi deținute în devălmășie sau în coproprietate. Astfel, soții sau, după caz, viitorii soți vor putea să prevadă în convenția lor matrimonială clauza de preciput, indiferent de regimul matrimonial ales.

Codul civil prevede că preluarea se face înainte de partajul succesoral; nu se menționează însă momentul în raport cu partajul bunurilor comune. Concret, nu este prevăzut în mod clar dacă soțul supraviețuitor va prelua bunurile prevăzute în clauza de preciput înainte de împărțirea bunurilor comune sau după această împărțire, dar înainte de partajul succesoral (respectiv, de împărțirea succesiunii soțului decedat). O etapă a lichidării regimului matrimonial al comunității de bunuri ale soților, premergătoare partajului bunurilor comune, o va constitui preluarea de către soțul supraviețuitor a bunurilor care fac obiectul clauzei de preciput.

Executarea clauzei de preciput se va putea face și prin echivalent, din valoarea activului net al comunității, atunci când preluarea bunurilor în natură nu este posibilă⁷¹.

⁶⁵ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 83; A se vedea și Paul Vasilescu – *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 236 – 237; pentru dezvoltări privind consimțământul și viciile de consimțământ: Doru Cosma – *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 137; Liviu Pop – *Tratat de drept civil. Obligațiile*, Vol. II Contractul, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 144 și urm.

⁶⁶ În acest sens și Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 84 și urm.

⁶⁷ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 84

⁶⁸ Unii autori îl numesc și „regim primar imperativ”; în acest sens: Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 111 și urm., Paul Vasilescu – *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 37 și urm. Alți autori l-au numit „statut matrimonial de bază”; în acest sens, Alain Bénabent – *Droit civil de la famille*, 9me édition, Ed. Litec, Paris, 2000, p. 155.

⁶⁹ Pentru mai multe detalii, a se vedea: Cristiana-Mihaela Crăciunescu, D. Lupașcu – *Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 71/2011*, în revista *Pandectele Române*, nr. 8/2011, p. 39-50.

⁷⁰ Cu privire la aplicarea subrogației reale în cazul bunurilor proprii ale soților, a se vedea, de exemplu: Dan Lupașcu – *Dreptul familiei*, Ediția a IV-a, emendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 110 și 111.

⁷¹ A se vedea: art. 333 alin. (5) și art. 367 lit. d) din Codul civil.

Rezultă că, prin introducerea posibilității inserării unei clauze de preciput în convenția matrimonială, soții vor putea să prevadă, *ab initio*, o derogare de la principiul egalității în cadrul partajului bunurilor comune, aplicabilă doar în cazul încetării căsătoriei prin decesul unuia dintre ei.

Executarea clauzei de preciput nu va putea avea loc decât în cazul în care căsătoria încetează prin decesul sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre soți (atunci când clauza este reciprocă), respectiv a soțului beneficiarului (în situația dispunerii unilaterale a clauzei).⁷² *Per a contrario*, constatarea nulității ori, după caz, anularea sau desfacerea căsătoriei lipsesc de eficiență clauza de preciput.

Preciputul poate constitui și obiectul exclusiv al unei convenții matrimoniale.⁷³

În cazul renunțării la încheierea căsătoriei, convenția matrimonială devine caducă. Pentru ca a se constata că respectiva convenție matrimonială a devenit caducă este necesară o manifestare a voinței părților de a renunța la căsătoria proiectată, cum ar fi, de exemplu, căsătoria uneia din părțile acestei convenții cu o altă persoană. Dimpotrivă, dacă părțile nu încheie căsătoria dar nici nu manifestă intenția de a se despărți, convenția matrimonială rămâne susceptibilă de a-și produce efectele fără o limită în timp, doar dacă și atunci când căsătoria va avea loc.⁷⁴

În cazul caducității convenției matrimoniale, vor rămâne totuși valide și îi vor supraviețui actele pe care aceasta le conține și care nu au legătură cu căsătoria sau cu regimul matrimonial (de exemplu, o recunoaștere de filiație sau o donație care nu este dispusă *propter nuptias*).⁷⁵

Caducitatea convenției matrimoniale intervine și în alte cazuri în care dispare cauza care a animat încheierea acesteia, respectiv în cazul constatării nulității sau al anulării căsătoriei, excepție făcând numai căsătoria putativă.

Caducitatea convenției matrimoniale poate interveni însă și pentru alte motive decât lipsa cauzei; astfel, atunci când instanța de tutelă pronunță modificarea judiciară a regimului matrimonial, convenția matrimonială prin care soții au adoptat un regim de comunitate va deveni caducă, soților aplicându-li-se regimul separației de bunuri. Caducitatea convenției matrimoniale, în acest caz, intervine ca efect al acestei hotărâri judecătorești și privește numai clauza privind alegerea regimului matrimonial, alte eventuale clauze putând să rămână valabile și aplicabile, în măsura în care sunt compatibile cu noul regim matrimonial care va guverna relațiile patrimoniale ale soților (de exemplu, clauza de preciput).⁷⁶

Prin urmare, ineficacitatea convenției matrimoniale este diferită față de ineficacitatea căsătoriei; în timp ce lipsa încheierii căsătoriei conferă ineficacitate convenției matrimoniale încheiate în scopul organizării efectelor sale patrimoniale, ineficacitatea convenției matrimoniale nu influențează valabilitatea căsătoriei.⁷⁷

Astfel cum prevede art. 330 alin. (2) C.civ., data încheierii convenției matrimoniale poate fi situată înaintea căsătoriei sau în timpul acesteia, însă producerea efectelor are loc doar în timpul căsătoriei.

b) Condiții de formă

Convenția matrimonială este un act juridic solemn, pentru a cărui valabilitate este necesară încheierea în formă autentică. Potrivit dispozițiilor art. 330 alin. (1) C.civ., convenția matrimonială se încheie prin înscris autenticat de notarul public, sub sancțiunea nulității absolute.

Notarul public va lua consimțământul părților, verificând dacă sunt îndeplinite condițiile de fond pentru încheierea unei astfel de convenții de către viitorii soți.

c) Publicitatea convenției matrimoniale

Publicitatea convenției matrimoniale, este reglementată în art. 313 C.civ. se care prevede că „față de terți, regimul matrimonial este opozabil de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de lege”, lipsa acestora făcând ca soții „să fie considerați, în raport cu terții de bună credință, ca fiind căsătoriți sub regimul matrimonial al comunității legale”. Publicitatea regimului matrimonial aplicabil oricărei căsătorii va fi realizată atât prin mențiune pe actul de căsătorie, făcută de ofițerul de stare civilă, după încheierea căsătoriei, în condițiile art. 291 C.civ., precum și prin formalitățile prevăzute de art. 334 C.civ. cu privire la publicitatea convenției matrimoniale. Potrivit acestui articol, pentru opozabilitate față de terți, convenția matrimonială trebuie să fie înscrisă în *Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale*, organizat potrivit legii⁷⁸. Acest lucru se realizează prin transmiterea convenției matrimoniale de către notarul public instrumentator, din oficiu⁷⁹.

Publicitatea prin înscrierea unei mențiuni pe actul de căsătorie și prin publicarea în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale se completează, în funcție de natura bunurilor, cu notarea convenției matrimoniale în cartea funciară, înscrierea acesteia în registrul comerțului, precum și în alte registre de

⁷² Art. 259 alin. (5) din Codul civil prevede următoarele: „Căsătoria încetează prin decesul sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre soți”.

⁷³ Această susținere se întemeiază pe dispozițiile art. 367 lit. d) C.civ., care prevede următoarele: „În cazul în care se adoptă comunitatea convențională, convenția matrimonială se poate referi la unul sau mai multe dintre următoarele aspecte: [...] d) includerea clauzei de preciput. [...]”.

⁷⁴ Pentru eventuale efecte ale perioadei de incertitudine cu privire la soarta convenției matrimoniale în cazul în care trece o perioadă mai mare de timp fără ca părțile să încheie căsătoria, a se vedea Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 97.

⁷⁵ Paul Vasilescu – *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 243; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu – *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. ALL BECK, București, 1998, p. 36; Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 97.

⁷⁶ Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Mihaela Gabriela Berindei – *Convenția matrimonială. Considerații critice*, în „Noul Cod civil. Comentarii”, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Coordonator Marilena Uliescu, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 364.

⁷⁷ Paul Vasilescu – *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 243.

⁷⁸ Alin. (1) al art. 334 C.civ. a fost modificat prin Legea nr. 71/2011, mențiunea „ținut în format electronic”, referitoare la modul de funcționare a Registrului național notarial al regimurilor matrimoniale fiind înlocuită cu „organizat potrivit legii”.

⁷⁹ Prin Legea nr. 71/2011 a fost modificat și alin. (2) al art. 334 C.civ., în sensul introducerii obligației notarului public de a expedia, din oficiu, după autentificarea convenției matrimoniale încheiate în timpul căsătoriei sau după primirea copiei de pe actul de căsătorie, un exemplar al convenției matrimoniale și la serviciul de stare civilă unde a avut loc celebrarea căsătoriei, pentru a se face mențiune pe actul de căsătorie.

publicitate prevăzute de lege, în baza dispozițiilor art. 334 alin. (4) C.civ.

Publicitatea se realizează, în aceleași forme, și la modificarea convenției matrimoniale.

d) *Simulația convenției matrimoniale*

Simulația convenției matrimoniale este reglementată de art. 331 C.civ., care prevede că: „*actul secret prin care se alege un alt regim matrimonial sau se modifică regimul matrimonial pentru care sunt îndeplinite formalitățile de publicitate prevăzute de lege produce efecte numai între soți și nu poate fi opus terților de bună-credință*”.

Noul Cod civil prevede pentru simulația convenției matrimoniale soluția inopozabilității actului secret față de terții de bună-credință, efectul fiind acela că regimul matrimonial convenit de soți prin actul secret se poate aplica între aceștia, însă în raporturile cu terții de bună-credință se va aplica întotdeauna regimul matrimonial prevăzut în actul aparent, pentru care s-au realizat formalitățile de publicitate prevăzute de lege.

e) *Modificarea convenției matrimoniale*

Modificarea convenției matrimoniale comportă unele diferențe după cum este realizată înainte de încheierea căsătoriei sau ulterior acestei date.

Astfel, înainte de încheierea căsătoriei, atâta vreme cât convenția matrimonială încheiată de viitorii soți nu a intrat încă în vigoare și nu și-a produs niciun fel de efecte, aceasta poate fi modificată oricând, în totalitate sau în parte, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege cu privire la forma și publicitatea acesteia.

După încheierea căsătoriei însă, potrivit dispozițiilor art. 369 C.civ., soții vor putea modifica regimul matrimonial care li se aplică doar după cel puțin un an de la încheierea căsătoriei, prin încheierea unei convenții matrimoniale.⁸⁰

Nu este însă opozabilă terților nicio modificare a convenției matrimoniale care este făcută în fraudă intereselor acestora. În acest sens, legea pune la îndemâna creditorilor prejudiciați prin schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial două instrumente. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 369 C.civ., creditorii prejudiciați prin schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial pot formula acțiune revocatorie în termen de un an de la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate sau, după caz, de când au luat cunoștință mai înainte de aceste împrejurări pe altă cale. În al doilea rând, creditorii respectivi pot invoca și pe cale de excepție, oricând, inopozabilitatea modificării sau lichidării regimului matrimonial făcute în fraudă intereselor lor.

În situația în care acțiunea creditorilor prejudiciați este admisă, față de aceștia își va produce efectele vechiul regim matrimonial, pe care ei l-au cunoscut și l-au avut în vedere în momentul contractării, indiferent dacă este vorba de regimul matrimonial al comunității legale sau de un regim matrimonial convențional, pe care soții îl adoptaseră printr-o convenție matrimonială încheiată cu respectarea dispozițiilor legale.

Art. 337 C.civ. conține o prevedere specială cu privire la încheierea convenției matrimoniale de către minor, lucru posibil doar cu încuviințarea ocrotitorului legal și a instanței tutelare.

f) *Nulitatea convenției matrimoniale*

Sanctiunea nulității se aplică și convenției matrimoniale, atunci când aceasta este încheiată cu nerespectarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

Nulitatea absolută va sancționa încălcarea condițiilor de ordine publică privind încheierea convenției matrimoniale, cum ar fi: lipsa consimțământului, adoptarea unor clauze prin care se derogă de la dispozițiile legale privind regimul matrimonial ales⁸¹, sau se aduce atingere egalității dintre soți, autorității judecătorești sau devoluțiunii succesorale legale.

Tot cu nulitatea absolută este sancționată și nerespectarea formei solemne a convenției matrimoniale.

Pentru viciile de consimțământ existente la încheierea convenției matrimoniale, regulile aplicabile nu pot fi decât cele de drept comun, astfel de vicii fiind sancționate cu nulitatea relativă a actului⁸².

Cauze speciale de nulitate se vor putea întâlni în cazul încheierii convenției matrimoniale de către minor, cu privire la încheierea convenției matrimoniale de către minorul care nu a împlinit vârsta matrimonială și încheierea convenției matrimoniale de către minorul de 16 ani fără încuviințarea părinților și autorizarea instanței de tutelă.

Sanctiunea aplicabilă convenției matrimoniale de către minorul care nu a împlinit încă vârsta de 16 ani este *nulitatea absolută*, deși legea nu instituie în mod expres această sancțiune pentru neîndeplinirea condiției privind vârsta matrimonială. Însă, nulitatea absolută este prevăzută în art. 294 C.civ. pentru încheierea valabilă a căsătoriei, fapt pentru care considerăm că aceeași sancțiune va fi aplicabilă și convenției matrimoniale. Conform art. 337 C.civ. doar minorul care a împlinit vârsta matrimonială poate încheia o astfel de convenție, cel care nu are această vârstă confruntându-se cu o veritabilă lipsă a capacității de folosință în privința dreptului de a încheia convenția matrimonială⁸³.

Pentru cazul în care minorul a încheiat convenția matrimonială înainte de împlinirea vârstei matrimoniale, dar

⁸⁰ Pentru mai multe detalii: Cristiana-Mihaela Crăciunescu, Mihaela Gabriela Berindei – *Convenția matrimonială. Considerații critice*, în „Noul Cod civil. Comentarii”, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Coordonator Marilena Uliescu, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 372.

⁸¹ Pentru astfel de încălcări, sancțiunea este prevăzută expres în art. 332 alin. (1) C.civ.

⁸² Paul Vasilescu - *Regimuri matrimoniale*, Ediția a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 244; Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 92.

⁸³ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 93.

a încheiat căsătoria căreia respectiva convenție ar trebui să i se aplice după împlinirea acestei vârste, în doctrină s-a considerat că, totuși, convenția matrimonială rămâne lovită de nulitate chiar dacă acea căsătorie este valabilă, sau chiar dacă, ulterior, cauza de nulitate a căsătoriei pentru lipsa capacității matrimoniale se acoperă, deoarece este vorba de o cauză de nulitate proprie convenției matrimoniale.⁸⁴ În ceea ce privește nerespectarea condițiilor prevăzute de lege în legătură cu încuviințarea părinților și autorizarea instanței de tutelă, în alin. (2) al art. 337 C.civ. se prevede posibilitatea anulării convenției matrimoniale încheiate de minor în condițiile art. 46 C.civ.⁸⁵, care se aplică în mod corespunzător. Acțiunea în anulare pentru lipsa încuviințării sau autorizării prevăzute de lege va putea fi formulată de reprezentantul legal al minorului, de ocrotitorul său legal sau chiar de minorul care a împlinit vârsta matrimonială, însă minorul va putea invoca și singur, în apărare, nulitatea convenției matrimoniale, pentru incapacitatea sa izvorâtă din minoritate.

În cazul anulării convenției matrimoniale, căsătoriei respective i se va aplica regimul matrimonial al comunității legale.

2. Modificarea regimului matrimonial

Art. 319 C.civ. prevede, în alin. (2), posibilitatea modificării regimului matrimonial adoptat de soți, consacrand, pentru prima dată în dreptul românesc, *principiul mutabilității regimurilor matrimoniale*.

Legea prevede modalitățile concrete de schimbare a regimului matrimonial potrivit principiului simetriei actelor juridice, art. 369 C.civ. dispunând că acestea coincid cu cele prin care convenția matrimonială a fost adoptată.

La încetarea sau schimbarea regimului matrimonial, legea prevede că acesta va fi lichidat prin învoiala soților (întocmind un înscris autentic) sau pe cale judiciară (în acest caz, hotărârea judecătorească constituind actul de lichidare).⁸⁶

Totodată, în alin. (3) și (4) ale art. 369 C.civ., sunt prevăzute posibilitățile pe care creditorii prejudiciați prin schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial le au pentru a-și apăra drepturile. Astfel, aceștia pot formula acțiune revocatorie în termen de un an de la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate sau, după caz, de când au luat cunoștință, mai înainte, pe altă cale, de aceste împrejurări, ori pot invoca oricând, pe cale de excepție, inopozabilitatea modificării sau lichidării regimului matrimonial făcute în fraudă intereselor lor.³ Regimul matrimonial al comunității legale

Noul Cod civil instituie și regimul matrimonial legal, care este regimul aplicabil ori de câte ori soții nu își exprimă, prin încheierea unei convenții matrimoniale, opțiunea pentru adoptarea unui regim matrimonial convențional.

⁸⁴ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu – *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. ALL BECK, București, 1998, p. 18. În acest sens, a se vedea și Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 93.

⁸⁵ Art. 46 C.civ. se referă la regimul nulității și prevede că: (1) „Cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă poate invoca și singur, în apărare, nulitatea actului pentru incapacitatea sa rezultată din minoritate ori din punerea sub interdicție judecătorească. (2) Persoanele capabile de a contracta nu pot opune minorului sau celui pus sub interdicție judecătorească incapacitatea acestuia. (3) Acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal, de minorul care a împlinit 14 ani, precum și de ocrotitorul legal. (4) Atunci când actul s-a încheiat fără autorizarea instanței de tutelă, necesară potrivit legii, aceasta va sesiza procurorul în vederea exercitării acțiunii în anulare”.

⁸⁶ Art. 320 C.civ.

CAPITOLUL V

REGIMUL MATRIMONIAL AL COMUNITĂȚII LEGALE

Noul Cod civil instituie și *regimul matrimonial legal*, care este regimul aplicabil ori de câte ori soții nu își exprimă, prin încheierea unei convenții matrimoniale, opțiunea pentru adoptarea unui regim matrimonial convențional.

1. Bunurile soților

În privința categoriilor de bunuri ale soților, regimul comunității legale reglementat de noul Cod civil prevede cele trei mase de bunuri specifice tuturor regimurilor matrimoniale de comunitate, respectiv: *masa bunurilor comune, masa bunurilor proprii ale soțului și masa bunurilor proprii ale soției*, reprezentând cele două categorii de bunuri ale soților, respectiv *bunurile comune și bunurile proprii*.

Și în cadrul acestui regim matrimonial bunurile soților se prezumă a fi comune, dacă nu se dovedește că acestea ar face parte dintre cele indicate de lege ca fiind proprii. Deosebirea constă în faptul că prezumția de bunuri comune în devălmășie nu se mai aplică tuturor bunurilor dobândite de soți în timpul căsătoriei, ci doar celor dobândite „*în timpul comunității legale*”, întrucât instituirea principiului mutabilității regimurilor matrimoniale permite aplicarea regimului matrimonial al comunității legale de bunuri și doar pentru un interval determinat situat în timpul căsătoriei.

Prin urmare, în cazul în care aplicarea regimului matrimonial al comunității legale coincide cu durata căsătoriei (soții nu vor schimba regimul matrimonial pe durata întregii căsătorii), bunurile comune se determină ca și în prezent, prin aplicarea prezumției de comunitate de la încheierea căsătoriei și până la încetarea, desfacerea sau desființarea acesteia.

În cazul în care, însă, soții s-au căsătorit sub un regim matrimonial și în timpul căsătoriei au schimbat regimul matrimonial aplicabil, se prezumă a fi bunuri comune doar cele dobândite de oricare dintre soți în perioada aplicării regimului comunității legale.

Noua reglementare mai prezumă, în mod expres, *două categorii de bunuri comune ale soților*, și anume:

- veniturile din muncă, sumele de bani cuvenite cu titlu de pensie în cadrul asigurărilor sociale și altele asemenea, precum și veniturile cuvenite în temeiul unui drept de proprietate intelectuală, indiferent de data dobândirii lor, însă numai în cazul în care creanța privind încasarea acestora devine scadentă în timpul comunității (art. 341 C.civ.);

- bunurile mobile dobândite înainte de căsătorie pentru care nu s-a întocmit un inventar [art. 343, alin. (3) C.civ.].

Pe lângă aceste două categorii de bunuri, vor fi prezumate a fi bunuri comune ale soților toate celelalte bunuri care nu fac parte din categoriile de bunuri proprii expres prevăzute de lege.

Toate aceste bunuri vor face parte din masa bunurilor comune ale soților, care va fi tot o comunitate de bunuri în devălmășie.

Și în regimul legal din noul Cod civil, categoriile de bunuri proprii ale soților sunt expres și limitativ prevăzute de lege.

Astfel, art. 340 din actul normativ menționat prevede că „*nu sunt bunuri comune, ci bunuri proprii ale fiecărui soț*” bunurile expres enumerate de lege.

O altă categorie de bunuri ale soților o constituie bunurile indicate în art. 341 C.civ., care arată că: „*Veniturile din muncă, sumele de bani cuvenite cu titlu de pensie în cadrul asigurărilor sociale și altele asemenea, precum și veniturile cuvenite în temeiul unui drept de proprietate intelectuală sunt bunuri comune, indiferent de data dobândirii lor, însă numai în cazul în care creanța privind încasarea lor devine scadentă în timpul comunității*”. Per a contrario, astfel de venituri pentru care creanța nu devine scadentă în timpul aplicării comunității, rămân bunuri proprii ale soțului care le-a obținut.

Cu privire la dovada bunurilor soților, actul normativ prevede pentru calitatea de bun comun că nu trebuie dovedită, iar pentru cea de bunuri proprii ale soților, că dovada se va putea face între soți prin orice mijloc de probă, cu excepția bunurilor prevăzute la art. 340 lit. a) C.civ., pentru care se specifică faptul că dovada se va face „*în condițiile legii*”. Este vorba despre bunurile dobândite prin legat sau donație, pentru care dovada se face potrivit dreptului comun în materie, chiar și între soți.

Față de terți, pentru dovada calității de bunuri proprii ale soților, se vor aplica regulile prevăzute în cadrul dreptului comun pentru orice fel de bunuri.

Trebuie menționată, de asemenea, posibilitatea acordată de art. 344 C.civ. oricăruia dintre soți de a cere să se facă mențiune în cartea funciară ori, după caz, în alte registre de publicitate prevăzute de lege despre apartenența unui bun la comunitate, fără a se specifica însă care ar putea fi consecințele nerealizării unor astfel de mențiuni pentru bunurile comune ale soților cu excepția drepturilor tabulare, prevăzute de art. 876-878 C.civ., pentru care înscrierea în cartea funciară este constitutivă de drept.

Pentru celelalte drepturi, fiind vorba de o posibilitate și nu de o obligație, considerăm că nu este vorba de niciun fel de sancțiuni pentru omiterea înscrierii mențiunilor în aceste registre, întrucât acolo unde legiuitorul a dorit să instituie sancțiuni a făcut acest lucru în mod expres.

2. Datoriile soților

În cadrul regimului comunității legale, regula o constituie datoriile personale ale soților, datoriile comune ale soților fiind expres reglementate în art. 351-354 C.civ.

Art. 351 C.civ. prevede o enumerare limitativă a datoriilor pentru care soții urmează să răspundă cu bunurile comune.

Față de vechea reglementare a datoriilor soților, observăm două diferențe foarte importante și pe care le considerăm benefice.

Pe prima dintre acestea o constituie introducerea obligațiilor contractate în vederea dobândirii bunurilor comune printre cele pentru care soții urmează să răspundă cu bunurile lor comune.

Aceasta este o reglementare foarte necesară în contextul prevederii limitative a datoriilor pentru care soții răspund cu bunurile lor comune, întrucât este lipsit de orice logică faptul de a răspunde unul sau ambii soți cu bunurile lor proprii pentru ceea ce s-a contractat la dobândirea unui bun comun, acest lucru conducând la mărirea artificială a comunității de bunuri, în dauna maselor de bunuri proprii ale soților.

O altă schimbare benefică pe care o aduce legiuitorul prin acest act normativ o constituie înlocuirea reparării prejudiciului adus prin însușirea, de unul dintre soți, a unor bunuri proprietate publică, cu repararea prejudiciului adus prin însușirea, de unul dintre soți, a unor bunuri aparținând unui terț, prin aceasta înlăturând prioritatea acordată de regimul comunist fostei proprietăți socialiste, față de proprietatea privată, în condițiile în care actuala Constituție a României acordă aceeași protecție ambelor forme de proprietate.

Noua reglementare mai aduce și un alt element nou în domeniul reglementării acestor datorii, respectiv răspunderea solidară a soților cu bunurile lor proprii în măsura în care obligațiile comune nu au fost acoperite prin urmărirea bunurilor comune. În astfel de situații, soțul care a plătit din bunurile sale proprii datoria comună se subrogă în drepturile creditorului pentru ceea ce a suportat peste cota-parte ce i-ar reveni din comunitate dacă lichidarea regimului s-ar face la data plății datoriei, beneficiind chiar de un drept de retenție asupra bunurilor celuilalt soț până la acoperirea integrală a creanțelor pe care acesta i le datorează.⁸⁷

3. Gestiunea bunurilor soților

Gestionarea bunurilor comune ale soților are la bază egalitatea acestora și cunoaște mai multe sisteme, respectiv: *gestiunea paralelă* (concurrentă), *gestiunea comună* (cogestiunea) și *gestiunea exclusivă*.

Regula, în materia gestionării bunurilor comune ale soților, conform Codului civil, o constituie *gestiunea paralelă* (concurrentă), potrivit căreia fiecare dintre soți are, în principiu, puterea de a gestiona singur comunitatea de bunuri, concretizată în faptul că încheierea actelor privind bunurile comune are loc în virtutea propriilor sale puteri conferite de lege, iar nu în temeiul mandatului tacit reciproc al soților, cunoscut în reglementarea Codului familiei. Obiectul acestui tip de gestiune a bunurilor comune ale soților îl regăsim în conținutul art. 345 și 346 C.civ. Astfel, fiecare dintre soți poate să încheie singur actele de conservare, de folosință, de administrare, de dobândire a bunurilor comune, actele de înstrăinare cu titlu oneros sau de grevare a bunurilor mobile a căror înstrăinare nu este supusă, potrivit legii, anumitor formalități de publicitate și darurile obișnuite.⁸⁸

În ceea ce privește *răspunderea între soți*, art. 345 alin. (4) C.civ., prevede că pentru prejudiciile aduse comunității prin încheierea unui act de către unul singur dintre soți, soțul neparticipant la încheierea actului poate cere celuilalt daune-interese, fără a fi însă afectate drepturile dobândite de terții de bună-credință. Prin urmare, dacă terțul care a dobândit un bun comun printr-un asemenea act a fost de rea credință, soțul neparticipant va putea solicita instanței anularea actului prejudiciabil.⁸⁹

O altă modalitate de gestionare a bunurilor comune ale soților o constituie *gestiunea comună* (cogestiunea), potrivit căreia încheierea unor acte de dispoziție cu privire la anumite bunuri comune, expres prevăzute de lege, nu poate avea loc decât cu consimțământul ambilor soți. Din categoria actelor a căror încheiere necesită consimțământul ambilor soți fac parte: actele de înstrăinare și grevare a bunurilor imobile, actele de dispoziție cu titlu oneros cu privire la bunurile mobile supuse unor forme de publicitate, actele cu titlu gratuit între vii privind bunurile mobile, cu excepția darurilor obișnuite, schimbarea destinației bunului comun, precum și actele de dispoziție încheiate cu privire la bunurile comune în constituirea aportului la o societate sau pentru dobândirea de părți sociale sau acțiuni.

Potrivit art. 347 C.civ., sancțiunea lipsei acordului expres al soților în situațiile în care este prevăzut de lege o constituie nulitatea relativă a actului.⁹⁰

A treia modalitate de gestiune a bunurilor comune ale soților în cadrul regimului matrimonial al comunității legale o constituie *gestiunea exclusivă*,⁹¹ care presupune că încheierea anumitor acte privind bunuri comune nu poate

⁸⁷ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 228.

⁸⁸ A se vedea și Genova Aioanei, Emil Poenaru – *Căsătoria și divorțul*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 104; Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *op. cit.*, p. 254.

⁸⁹ În același sens, Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 256.

⁹⁰ Cristiana-Mihaela Crăciunescu – „Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale”, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p.

⁹¹ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 258.

fi realizată decât de unul singur dintre soți, datorită caracterului personal fie al actului juridic, fie al bunului la care se referă.

Astfel, fiecare dintre soți va putea dispune doar singur, prin testament, de bunurile sale sau de unele dintre bunurile comune, datorită caracterului personal al actelor juridice *mortis causa*, astfel cum prevede art. 350 C.civ.

De asemenea, soțul devenit asociat într-o societate la care a adus ca aport un bun comun va exercita singur drepturile ce decurg din această calitate și va putea realiza singur transferul părților sociale ori, după caz, al acțiunilor deținute, astfel cum prevede alin. (2) teza a II-a din art. 349 C.civ.

La acestea se adaugă două categorii de acte reglementate în cadrul regimului primar, respectiv, actele prevăzute de art. 317 alin. (2), privind gestionarea depozitelor bancare deschise pe numele unuia singur dintre soți, precum și cele privind bunurile comune destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, respectiv elementele unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri [art. 340 coroborat cu art. 327 C.civ.].⁹²

4. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial

Încetarea regimului matrimonial are loc fie odată cu încetarea, constatarea nulității, anularea ori desfacerea căsătoriei, fie în timpul acesteia, prin schimbarea regimului matrimonial (art. 319 C.civ.).

Noul cod civil reglementează în art. 385 C.civ., încetarea regimului matrimonial în cazul desfacerii căsătoriei. Data încetării regimului matrimonial între soți este, potrivit articolului menționat, data introducerii cererii de divorț, care însă poate fi schimbată de instanța de divorț la cererea soților, în cazul în care aceștia se înțeleg ca aceasta să fie constatată la data despărțirii lor în fapt.

Soluția este nouă și va putea produce unele neînțelegeri cu privire la gestionarea bunurilor comune ale soților între această dată și cea a lichidării regimului matrimonial, sau în situația în care, în timpul procesului de divorț, soții se împacă. În orice caz, bunurile comune ale soților vor rămâne în devălmășie, conform art. 356 C.civ., până la data stabilirii cotei-părți ce revine fiecăruia, care, în principiu, va corespunde lichidării regimului matrimonial. Dată fiind libertatea mult mai largă a gestionării bunurilor comune, pe care regimul matrimonial al comunității legale o oferă, precum și reglementarea proprietății devălmășe, cuprinsă în art. 668 C.civ., considerăm că soții își vor gestiona bunurile comune potrivit dispozițiilor legale aplicabile regimului comunității legale până la lichidarea regimului matrimonial.

Pentru prevenirea situațiilor în care, după încetarea regimului matrimonial prin introducerea cererii de divorț, unul dintre soți ar încheia acte în fraudă celuilalt soț, art. 386 C.civ. prevede sancțiunea anulării acestora (dacă fac parte dintre actele încheiate în condițiile art. 346 alin. (2) C.civ. sau sunt acte prin care se nasc obligații în sarcina comunității), fără afectarea drepturilor dobândite de terți de bună credință.

Întrucât legea prevede posibilitatea împărțirii bunurilor comune în timpul regimului comunității (art. 358 C.civ.), soții pot să își împartă bunurile comune, în tot sau în parte, prin act autentic notarial, anterior sau odată cu introducerea cererii de divorț (odată cu încetarea regimului matrimonial), caz în care situația se simplifică. Împărțirea tuturor bunurilor comune înainte de introducerea cererii de divorț nu presupune încetarea regimului comunității legale, care nu va avea loc decât în condițiile legii.

Față de terți, data încetării regimului matrimonial este aceea a efectuării formalităților de publicitate a hotărârii de divorț, în condițiile art. 387 C.civ.

Lichidarea regimului comunității legale se face, potrivit dispozițiilor art. 355 C.civ., la încetarea comunității, care subzistă atât în privința bunurilor cât și în privința obligațiilor, până la finalizarea lichidării. Aceasta poate fi realizată și ulterior încetării regimului matrimonial, fără a exista un termen de prescripție pentru aceasta.

Lichidarea regimului matrimonial al comunității legale este o operațiune complexă, definită de lege în art. 357 C.civ., care cuprinde preluarea bunurilor proprii ale fiecăruia dintre soți, partajul bunurilor comune și regularizarea datoriilor. Noutatea față de partajul bunurilor comune în reglementarea Codului familiei o constituie prezumția contribuției egale a soților la dobândirea bunurilor comune, aplicabilă dacă nu se dovedește o contribuție diferită.

În ceea ce privește *efectele partajului* art. 680 C.civ., dispune că fiecare coproprietar devine proprietar exclusiv al bunurilor care i-au fost atribuite doar cu începere de la data stabilită în actul de partaj, dar nu mai devreme de data încheierii actului, respectiv a rămânerei definitive a hotărârii judecătorești. De asemenea, legea prevede că partajul produce efecte pentru imobile doar după înscrierea acestora în cartea funciară.

⁹² Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 259.

CAPITOLUL VI

REGIMURILE MATRIMONIALE CONVENȚIONALE

1. Regimul separației de bunuri

Regimul matrimonial al separației de bunuri este reglementat în art. 360-365 C.civ.

A. Bunurile soților

În regimul separației de bunuri nu există decât bunuri personale ale unuia sau altuia dintre soți. Nu vom întâlni deci masa de bunuri comune care este caracteristică regimurilor matrimoniale de comunitate. Toate bunurile sunt proprii, fie ale soțului, fie ale soției.

Fiecare soț conservă proprietatea exclusivă a tuturor bunurilor pe care le posedă la data încheierii căsătoriei, dar și a celor pe care le achiziționează în timpul căsătoriei, cu titlu oneros sau cu titlu gratuit⁹³.

Prin urmare, bunul achiziționat este proprietatea exclusivă a soțului pe numele căruia a fost cumpărat, chiar dacă prețul a fost plătit din banii celuilalt soț, însă, achizitorul „en titre” va datora valoarea bunului donatorului sau moștenitorilor acestuia în cazul în care este vorba de o donație și aceasta va fi revocată, sau, în cazul unui împrumut între soți, când creanța va putea fi încasată în condițiile prevăzute de lege. Soțul care a împrumutat celuilalt banii necesari pentru achiziționarea unui bun va dobândi doar calitatea de creditor pentru suma dată cu împrumut.

Proprietatea asupra bunurilor mobile ale fiecăruia dintre soți se va face potrivit dispozițiilor art. 361 C.civ., care prevede obligația întocmirii unui inventar al bunurilor pe care fiecare dintre soți le are la data adoptării acestui regim matrimonial, inventar care va fi anexat la convenția matrimonială, supunându-se aceluiași condiții de publicitate ca și aceasta. Un astfel de inventar va putea fi întocmit și pentru bunurile mobile dobândite în timpul separației de bunuri, urmând aceleași condiții în privința realizării formelor de publicitate. În lipsa acestui inventar, legea instituie prezumția de proprietate a soțului posesor.

Legea prevede, de asemenea, că dreptul de proprietate exclusivă asupra bunului dobândit printr-un act juridic supus unei condiții de formă pentru validitate, ori unor cerințe de publicitate nu se poate dovedi decât prin înscrisul care îndeplinește formele cerute de lege.⁹⁴

Potrivit dispozițiilor art. 362 C.civ., achiziționarea unor bunuri de către ambii soți împreună va conferi acestora calitatea de coproprietari, în condițiile dreptului comun al proprietății comune pe cote părți, neputându-se în nici un caz obține o proprietate comună în devălmășie, ca în cazul achiziționării unor bunuri comune în cadrul unor regimuri matrimoniale de comunitate.

Soții sunt cei care trebuie să își producă și să își conserve probele cu privire la caracterul indiviz al bunului achiziționat și la cotele-părți care aparțin fiecăruia dintre ei.

De asemenea soții căsătoriți sub acest regim matrimonial pot încheia liber între ei contracte cu privire la oricare dintre bunurile lor, neputând fi vorba de vreo confuziune patrimonială.

Separația totală de patrimonii face ca, dacă unul dintre soți nu a exercitat o muncă retribuită, el nu are niciun drept cu privire la bunurile achiziționate de celălalt soț în timpul căsătoriei.

B. Datoriile soților

În cadrul regimului matrimonial al separației de bunuri, în afară de datoriile izvorâte din cheltuielile gospodăriei, nu există, în principiu, decât datorii personale ale fiecăruia dintre soți.

În acest spirit, art. 364 C.civ. prevede că: „*niciunul dintre soți nu poate fi ținut de obligațiile născute din acte săvârșite de celălalt soț*”.

Datoriile care grevau patrimoniul oricăruia dintre soți în momentul încheierii căsătoriei, ca și cele contractate indiferent cu ce titlu ulterior, rămân personale ale acestuia. Doar soțul care a contractat o datorie va răspunde așadar pentru ea, cu întregul său patrimoniu.

Obligațiile născute între soți, oricare ar fi cauza care le-a generat, sunt supuse dreptului comun.

Separația pasivului comportă însă și anumite limite⁹⁵. Astfel, datoriile contractate în vederea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei și a celor legate de creșterea și educarea copiilor constituie, potrivit dispozițiilor art. 364 alin. (2) C.civ., datorii solidare ale soților, fapt întâlnit în mai multe sisteme de drept, printre care și dreptul francez.⁹⁶

O altă limitare o constituie obligația participării la cheltuielile căsătoriei și la cele legate de creșterea și educarea copiilor, prevăzută de art. 325 alin. (2) C.civ.

⁹³ Art. 360 C.civ.

⁹⁴ Art. 361 alin. (5) C.civ.

⁹⁵ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 333.

⁹⁶ François Terré, Philippe Simler – *Droit civil. Les régimes matrimoniaux*, Ed. Dalloz, 4e édition, Paris, 2005, p. 643. Cum afirma Jean Carbonnier, chiar între soți cu separație de bunuri, căsătoria poate crea, pentru necesitățile primordiale ale menajului, un fel de societate conjugală elementară.

Soții însă au posibilitatea să instituie răspunderea lor solidară pe cale convențională, ori prin constituirea unor societăți comerciale care presupun, potrivit legii, astfel de răspundere.

C. Gestiunea bunurilor soților

Regimul matrimonial al separației bunurilor conferă soților independență în privința gestionării bunurilor proprii. Fiecare dintre ei își păstrează dreptul de a administra, folosi și dispune liber de bunurile sale. Potrivit art. 363 C.civ. în cazul în care unul dintre soți folosește bunurile celuilalt fără ca soțul proprietar să se împotrivească, el va avea obligațiile unui uzufructuar, cu excepția celor privind întocmirea inventarului bunurilor ce constituie obiectul uzufructului (art. 723 C.civ.), constituirea garanției pentru îndeplinirea obligațiilor uzufructuarului (art. 726 C.civ.) și numirea administratorului (art. 727 C.civ.).

Pentru situația în care unul dintre soți încheie singur un act prin care dobândește un bun folosindu-se, în tot sau în parte, de bunurile celuilalt soț, art. 363 alin. (2) C.civ. dispune că acesta din urmă va putea alege, în funcție de proporția bunurilor proprii folosite fără acordul său, între a reclama pentru sine proprietatea bunului astfel achiziționat sau a pretinde daune interese de la soțul dobânditor. Proprietatea bunului dobândit nu mai poate fi solicitată după ce soțul dobânditor a dispus de acesta, decât dacă terțul dobânditor a cunoscut faptul că bunul a fost achiziționat în aceste condiții.

În cadrul regimului separației de bunuri ne vom afla, prin urmare, în fața a două gestionări distincte, una a patrimoniului soțului și cealaltă a patrimoniului soției, pe care le realizează fiecare dintre ei.

Totuși, locuința familiei este folosită în mod obligatoriu de cei doi soți împreună, indiferent cui aparține proprietatea imobilului respectiv, actele de dispoziție sau de administrare cu privire la aceasta necesitând consimțământul scris al ambilor soți, potrivit dispozițiilor art. 322 C.civ.

Administrarea bunurilor unui soț de către celălalt poate avea loc în condițiile mandatului sau gestiunii de afaceri.

D. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial

Încetarea acestui regim matrimonial are loc atunci când se realizează schimbarea sa, convențională sau judiciară, în cazul încetării căsătoriei prin moartea unuia dintre soți, al declarării nulității sau desfacerii căsătoriei.

În principiu, neexistând o masă de bunuri comune, niciun partaj nu ar trebui să aibă loc în momentul lichidării regimului matrimonial al separației bunurilor. Soții nu au altceva de făcut decât să își preia bunurile proprii.⁹⁷ Este motivul pentru care noul Cod civil nu a rezervat încetării și lichidării regimului separației de bunuri o reglementare specială.

În cazul decesului unuia dintre soți, împărțirea bunurilor sale este supusă regulilor partajului succesiunii, în tot ceea ce privește formele, menținerea în indiviziune, atribuirea, vânzarea bunurilor, efectele împărțelii, garanția și sultele.

În cazul existenței unor bunuri comune în indiviziune, regulile dreptului comun al lichidării indiviziunii se aplică și în cadrul lichidării acestui regim matrimonial survenite în urma divorțului.

2. Regimul participării la achiziții

Prin Legea nr. 71/2011⁹⁸ privind punerea în aplicare a legii nr. 287/2009 privind Codul civil, art. 360 C.civ. a fost completat cu un nou alineat, care introduce o posibilitate de modificare a regimului matrimonial al **separației de bunuri**, care, în fapt, constituie o reglementare a unui nou regim matrimonial, respectiv **regimul participării la achiziții**. Introducerea regimului matrimonial al participării la achiziții sub forma unei modalități de lichidare în cadrul regimului separației de bunuri a fost, probabil, impusă de faptul că, potrivit art. 312 C.civ., soții nu pot alege alt regim matrimonial în afara comunității legale, separației de bunuri sau comunității convenționale.

În privința categoriilor de bunuri ale soților, regimul participării la achiziții coincide cu regimul separației de bunuri, reglementarea diferind numai în privința lichidării fiecăruia dintre cele două regimuri matrimoniale.

Alin. (2) al art. 360 C.civ. prevede că „*Prin convenție matrimonială, părțile pot stipula clauze privind lichidarea acestui regim în funcție de masa de bunuri achiziționate de fiecare dintre soți în timpul căsătoriei, în baza căreia se va calcula creanța de participare.*”

Constatăm că textul legal face referire la „*masa de bunuri achiziționate de soți în timpul căsătoriei*”, fără să specifice care dintre bunurile soților alcătuiesc o astfel de masă de bunuri, știut fiind că, în regimul separației de bunuri nu există decât cele două mase de bunuri proprii ale fiecăruia dintre soți. În cazul în care interpretarea acestui text ar releva și existența altei mase de bunuri, s-ar modifica însăși structura și funcționarea regimului separației de bunuri.

Pe de altă parte, aplicând prin analogie înțelesul maselor de achiziții existente în cadrul regimului participării la achiziții în alte sisteme de drept, o astfel de reglementare ar fi trebuit să specifice dacă în masa de bunuri achiziționate în timpul căsătoriei, despre care se face vorbire, sunt cuprinse și bunurile dobândite de fiecare dintre soți prin moștenire sau donație, sau este vorba doar despre cele dobândite prin acte cu titlu oneros.

⁹⁷ François Terré, Philippe Simler – „*Droit civil. Les régimes matrimoniaux*”, Ed. Dalloz, 4e édition, Paris, 2005, p. 652.

⁹⁸ Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a legii nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

Având în vedere că toate bunurile soților, indiferent dacă sunt sau nu dobândite în timpul aplicării acestui regim matrimonial, sunt bunuri proprii sau bunuri aflate în proprietatea comună pe cote-părți a soților, acestea vor fi gestionate potrivit naturii lor juridice.

Singurele derogări de la funcționarea regimului matrimonial al separației de bunuri prevăzute de lege care să dea naștere regimului participării la achiziții se referă la lichidarea acestuia.

Ceea ce prezintă importanță, în cadrul lichidării regimului participării la achiziții, îl constituie tocmai calculul *creanței de participare*. Astfel creanța de participare este reglementată în continuarea aceluiași alin. (2) al art. 360 C.civ.: „...Dacă părțile nu au convenit altfel, creanța de participare reprezintă jumătate din diferența valorică dintre cele două mase de achiziții nete și va fi datorată de către soțul a cărui masă de achiziții nete este mai mare, putând fi plătită în bani sau în natură”.

3. Regimul comunității convenționale

Conform art. 366 C.civ., regimul comunității convenționale constituie o derogare de la dispozițiile regimului matrimonial al comunității legale.

A. Bunurile soților

Fiind vorba despre un regim matrimonial constituit pe structura regimului comunității legale, în ceea ce privește masele de bunuri ale soților acestea nu vor putea fi decât aceleași, respectiv: masa bunurilor comune ale soților și cele două mase de bunuri proprii (bunurile proprii ale soțului și bunurile proprii ale soției).

Cuprinderea acestora însă poate fi modificată prin convenția părților, potrivit dispozițiilor art. 367 C.civ., soții putând să convină cu privire la „*inclusiunea în comunitate, în tot sau în parte, a bunurilor dobândite (...) înainte ori după încheierea căsătoriei, cu excepția bunurilor prevăzute la art. 340 lit. b) și c)*”. Același articol prevede și posibilitatea soților de a conveni cu privire la „*restrângerea comunității la bunurile (...) anume determinate în convenția matrimonială, indiferent dacă sunt dobândite (...) înainte sau în timpul căsătoriei (...)*”.

Prin urmare, masa bunurilor comune va putea fi lărgită până aproape de totalitatea bunurilor soților, excepție făcând, în mod obligatoriu, bunurile de uz personal și bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri, sau restrânsă până la unul sau anumite bunuri prin înțelegerea soților, concretizată în convenția lor matrimonială.

B. Datoriile soților

Și în privința datoriilor soților constatăm că natura juridică a acestora rămâne cea prevăzută în cadrul regimului comunității legale, însă și aici, datoriile comune pot fi extinse sau restrânse potrivit voinței soților. Singura limitare a acestor posibilități o constituie imposibilitatea excluderii din cadrul datoriilor comune ale soților a obligațiilor asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei.

C. Gestiunea bunurilor soților

Și gestionarea bunurilor soților în cadrul regimului matrimonial al comunității convenționale se pliază pe regulile specifice regimului comunității legale; singurele derogări pe care soții le-ar putea prevedea în convenția lor matrimonială constau în extinderea obligativității acordului ambilor pentru încheierea anumitor acte de administrare (termen pe care îl considerăm generic, întrucât nu există o rațiune pentru care soții nu ar putea extinde obligativitatea acordului ambilor și pentru unele acte de dispoziție privind bunurile lor comune). S-a apreciat că, pentru ca o astfel de clauză să fie valabilă, ea va trebui să prevadă, în mod concret, anumite acte juridice cu privire la bunuri comune determinate, în caz contrar clauza respectivă ar intra sub incidența interdicției prevăzute de art. 366 coroborat cu art. 359 C.civ.⁹⁹

Art. 367 C.civ. precizează, de asemenea, că dacă soții au hotărât extinderea necesității acordului lor cu privire la încheierea unor acte de administrare pentru care, în mod obișnuit, acest acord nu era necesar, în situația imposibilității unuia dintre ei de a-și exprima voința sau a opunerii abuzive a unuia dintre soți, celălalt va putea încheia singur actul, însă doar cu încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă. Această încuviințare nu se confundă cu mandatul judiciar, prevăzut de art. 315 C.civ., ea permițând soțului solicitant să încheie actul fără consimțământul celuilalt, iar nu să îl reprezinte pe acesta.

D. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial

Încetarea regimului matrimonial al comunității convenționale are loc în aceleași condiții ca acela al comunității legale.

Cu privire la lichidarea regimului comunității convenționale, soții pot să dispună prin convenția matrimonială modalități diferite de lichidare a comunității.

Clauzele referitoare la lichidarea regimului comunității convenționale care vor putea fi inserate în convențiile matrimoniale s-ar putea referi, în principal, pe de o parte la stabilirea cotelor de contribuție ale fiecăruia dintre soți la dobândirea bunurilor comune în baza cărora va avea loc partajul, iar pe de altă parte la modul în care se va face atribuirea bunurilor către fiecare dintre soți.¹⁰⁰

⁹⁹ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 311.

¹⁰⁰ Cristiana-Mihaela Crăciunescu - *Încetarea și lichidarea regimului matrimonial al comunității convenționale în reglementarea noului Cod civil*, în „Dinamica dreptului românesc după aderarea la Uniunea Europeană. Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări juridice, 2010”, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p.

Astfel, în ceea ce privește stabilirea cotelor de contribuție potrivit cărora se va realiza partajul comunității, soții ar putea conveni ca acestea să fie egale, indiferent de contribuția efectivă a fiecăruia dintre ei la dobândirea bunurilor comune, sau ar putea adopta orice alte variante în acest sens, care vor fi valabile în măsura în care nu reprezintă o fraudare a legii¹⁰¹. Astfel de clauze ar putea conduce la o reechilibrare a situației soțului care și-a adus o contribuție substanțială dar dificil de cuantificat la prosperitatea familiei.

Alte clauze s-ar putea referi la modalități de atribuire a bunurilor comune ale soților convenite de aceștia prin derogare de la dreptul comun, ori chiar la atribuirea preferențială către unul dintre soți a anumitor bunuri, cu sau fără plată.

Deși este vorba tot de un avantaj matrimonial, o clauză prin care se prevede că, în cadrul partajului bunurilor comune, unuia dintre soți îi va fi atribuit, fără plată, un anumit bun nu se confundă cu clauza de preciput, pentru următoarele considerente:

- clauza de preciput se aplică numai în cazul încetării regimului matrimonial prin decesul unuia dintre soți, în timp ce clauza de lichidare a comunității cu acest obiect se aplică indiferent de cauza încetării regimului matrimonial;
- clauza de preciput se aplică doar în beneficiul soțului supraviețuitor, indiferent care va fi acela, pe când clauza de atribuire fără plată prevede atribuirea bunului respectiv unuia dintre soți de la început stabilit;
- în cazul clauzei de preciput, dacă executarea în natură nu este posibilă, aceasta va putea fi realizată prin echivalent, în timp ce pentru clauza de atribuire nu avem reglementată o astfel de posibilitate, ea putând să existe doar dacă este rodul voinței soților exprimată prin convenția lor.

În cazul prevederii unei clauze de atribuire preferențială a unui bun sau a anumitor bunuri cu plată, valoarea acestora se va imputa asupra lotului de bunuri comune pe care îl va primi soțul beneficiar.¹⁰²

Tot în privința modalităților de atribuire a bunurilor comune s-a considerat¹⁰³ că soții ar putea conveni ca, la partaj, unul dintre ei să primească nuda proprietate, iar celălalt uzufructul anumitor bunuri sau chiar al tuturor bunurilor comune, opinie cu care suntem, în principiu, de acord.

Conform art. 367 lit. d), în convenția matrimonială prin care se adoptă regimul comunității convenționale poate fi prevăzută și o *clauză de preciput*.

100.

¹⁰¹ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 317.

¹⁰² Cristiana-Mihaela Crăciunescu - *Încetarea și lichidarea regimului matrimonial al comunității convenționale în reglementarea noului Cod civil*, în „Dinamica dreptului românesc după aderarea la Uniunea Europeană. Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări juridice, 2010”, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 100.

¹⁰³ Marieta Avram, Cristina Nicolescu – *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 317.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, I., *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.
- Antonescu, M.V., *Regimul juridic al străinilor în România. Străinul – persoană fizică*, Editura All Beck, București, 2001;
- Aurescu, B., *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, Editura All Beck, București, 2005.
- Babiuc, V., *Riscurile contractuale în vânzarea comercială internațională*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- Bacaci, Al., *Excepțiile de procedură în procesul civil*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.
- Bacaci, Al.; Dumitrache, V.; Hageanu, C., *Dreptul familiei*, ed. a V-a, Editura C.H. Beck, București, 2006.
- Bacaci, Al.; Comăniță, Gh., *Drept civil. Succesiunile*, ed. a II-a, Editura C.H. Beck, București, 2006.
- Batiffol, H., Legarde, P., *Droit international privé*, ed. 8, Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1993.
- Beleiu, Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Editura Șansa S.R.L., București, 1995.
- Beleiu, Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VII-a, revăzută și adăugită de Nicolae, M; Trușcă, P., Editura Universul Juridic, București, 2001.
- Beleiu, Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a X-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae, P. Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2005.
- Beșteliu-Miga, R., *Drept internațional public. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, București, 1998.
- Bîrsan, C.; Eftimie, M., *Convenția europeană a drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2006.
- Bîrsan, C., *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2007.
- Bîrsan, C.; Sitaru, D.A., *Dreptul comerțului internațional*, vol. I, Universitatea din București, 1988.
- Bobei, R.B., *Calificarea și conflictul de calificări*, Editura All Beck, București, 2005.
- Bobei, R.B., *Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat*, Editura Rosetti, București, 2005.
- Boroi, A., *Drept penal, partea generală*, ed. a II-a, Editura All Beck, București, 2000.
- Boroi, G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura All Beck, București, 2002.
- Căpățână, O., *Efectele hotărârilor judecătorești străine în România*, Editura Academiei, București, 1971.
- Căpățână, O.; Ștefănescu, B., *Tratat de drept al comerțului internațional*, Editura Academiei, București, 1985.
- Căpățână, O., *Dreptul concurenței comerciale – concurența onestă*, Editura Lumina Lex, București, 1994.
- Căpățână, O., *Dreptul concurenței comerciale. Concurența neloială pe piața internă și internațională*, Editura Lumina Lex, București, 1994.
- Cârpenaru, St.; Nemeș, V.; Hotca, M.A., *Noua lege a insolvenței, Comentarii pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2006.
- Chelaru, E., *Drept civil. Partea generală*, Editura All Beck, București, 2003.
- Chelaru, I.; Gheorghiu, Gh., *Drept internațional privat*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
- Cheshire, G.C., *Private international Law*, London, 1965;
- Chirică, D., *Drept civil. Succesiuni și testamente*, Editura Rosetti, București, 2003.
- Chirică, D., *Contractele speciale civile și comerciale*, vol. I, Editura Rosetti, București, 2005.
- Ciobanu, V.M., *Drept procesual civil. Executarea silită*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1996.
- Ciobanu, V.M., *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Editura Național, București, 1997.
- Costin, M.N., *Dicționar de drept internațional al afacerilor*, Editura Lumina Lex, București, 1996.
- Costin, M.N.; Deleanu, S., *Dreptul comerțului internațional*, vol. I, *Partea generală*, Editura Lumina Lex, București, 1997;
- Crăciunescu, D.M., *Regimuri matrimoniale*, Editura All Beck, București, 2000.
- Deleanu, I., *Cetățenia română*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

- Deleanu, I., *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*, vol. II, Editura Europa Nova, București, 1996.
- Deleanu, S., *Drept internațional privat*, vol. I, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 2000.
- Derruppe, J., *Droit international privé*, ed. 11, Dalloz, 1995.
- Diaconu, I., *Curs de drept internațional public*, Casa de Editură și Presă Șansa” S.R.L., București, 1993.
- Diaconu, N., *Legea aplicabilă căsătoriei și divorțului cu element străin*, Editura Lumina Lex, București, 2006.
- Diaconu, N., *Drept internațional privat. Curs universitar*, ed. a III-a, editura Lumina Lex, București, 2007.
- Dogaru, I.; Cercel, S., *Drept civil. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
- Drăganu, T., *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1998.
- Dumitrache, S., *Persoana juridică în dreptul internațional privat*, Editura Lumina Lex, București.
- Filipescu, I.P., *Drept internațional privat*, Editura Proarcadia, 1993.
- Filipescu, I.P., *Tratat de dreptul familiei*, Editura All, București, 1993.
- Filipescu, I.P.; Filipescu, A.I., *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2005.
- Filipescu, I.P.; Filipescu, A.I., *Adopția. Protecția și promovarea drepturilor copilului*, Editura Universul Juridic, București, 2005.
- Filipescu, I.P.; Jakotă, M., *Drept internațional privat*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968.
- Filipescu, I.P.; Filipescu, A.I., *Drept internațional privat*, Editura Actami, București, 2002.
- Fuerea, A., *Drept comunitar al afacerilor*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006.
- Fuerea, A., *Drept internațional privat*, ed. a II-a, Editura Universul Juridic, 2005.
- Geamănu, G., *Drept internațional contemporan*, ed. a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- Geamănu, G., *Drept internațional public*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1987.
- Geamănu, R.Gh., *Transferul de tehnologie prin contractul de engineering*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
- Geamănu, R.Gh., *Dreptul comerțului internațional*, Partea I, Partea generală, Editura Alma Mater, Sibiu, 2002.
- Ghimpu, S.; Țiclea, Al., *Dreptul muncii*, Editura Șansa S.R.L., București, 1995.
- Graveson, R.H., *Conflict of laws. Private International Law*, London, 1974.
- Hanga, Vl., *Drept privat roman*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1996.
- Hanga, Vl.; Bocșan, M.-D., *Curs de drept privat roman*, Editura Rosetti, București, 2005.
- Iorgovan, A.; Constantinescu, M.; Muraru I.; Tănăsescu E.S., *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*, Editura All Beck, București, 2004.
- Jugastru, C., *Drept civil. Obligațiile*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
- Jakotă, M., *Curs de drept internațional privat*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1961.
- Jakotă, M., *Drept internațional privat*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1976.
- Leș, I., *Organizarea sistemului judiciar al avocaturii și a activității notariale*, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- Leș, I., *Participarea părților în procesul civil*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.
- Leș, I., *Sanțiunile procedurale în materie civilă*, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- Leș, I., *Tratat de drept procesual civil*, ed. a III-a, Editura All Beck, București, 2005.
- Leș, I., *Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole*, ed. a III-a, Editura C.H. Beck, București, 2007.
- Loussouarn, Y; Bourel, P., *Droit international privé*, Dalloz, Paris, 1993.
- Lupașcu, D.; Gyöngy, G.M., *Regimul juridic al străinilor în România*, Editura Universul Juridic, București, 2006.
- Macovei, I., *Drept internațional privat*, Editura Ars Longa, Iași, 2001.
- Manolache, O., *Drept comunitar*, ed. a III-a, Editura All Beck, București, 2001.
- Mazilu, D., *Dreptul comerțului internațional*, Partea generală, Editura Lumina Lex, București, 2001.
- Mayer, P.; Heuze, V., *Droit interantional privé*, ed. 7, Montchrestien, Paris, 2001.
- Munteanu, R., *Drept european, evoluția, instituții, ordine juridică*, Editura Oscar Print, București, 1996.

- Muraru, I.; Tănăsescu E.S., *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, București, 2002.
- Mureșan, M., *Drept civil. Partea generală*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1996.
- Mureșan, M.; Ciacli, P., *Drept civil. Partea generală*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2000.
- Niboyet, I.P., *Manuel de droit international privé*, Paris, Sire, 1928.
- Nicolae, M., *Prescripția extinctivă*, Editura Rosetti, București, 2004.
- Nicolae, M., *Tratat de publicitate imobiliară, vol. I, Introducere în publicitatea imobiliară*, Editura Universul Juridic, București, 2006.
- Osipenco, E.; Cozmanciuc, M., *Jurisprudența comercială arbitrală 1953-2000*, editată de C.C.I.R.B., București, 2002.
- Plastara G., *Manual de drept internațional public, cuprinzând și o expunere a conflictelor de legi (Drept internațional privat)*, Editura All Beck, București, 2004.
- Pop, L.; Harosa, L.-M., *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Universul Juridic, București, 2006.
- Pop, L., *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 1998.
- Pop, L., *Tratat de drept civil. Obligațiile, vol. I, Regimul juridic general sau Ființa obligațiilor civile*, Editura C.H. Beck, București, 2006.
- Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, București, 1999.
- Popescu, D.A.; Harosa, M., *Drept internațional privat. Tratat elementar, vol. I*, Editura Lumina Lex, București, 1999.
- Popescu, T.R., *Dreptul comerțului internațional. Tratat*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- Popescu, T.R.; Bîrsan, C., *Dreptul comerțului internațional, vol. IV*, Universitatea din București, București, 1983.
- Popescu, T.R., *Dreptul comerțului internațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Popescu, T.R., *Drept internațional privat*, Editura Romfel, București, 1994.
- Popescu, D.; Năstase A., *Drept internațional public*, Editura Șansa, 1997.
- Porumb, Gr., *Codul de procedură civilă comentat și adnotat, vol. I*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1960.
- Predescu, B.M.C., *Fundamentele normelor conflictuale*, București, 2001.
- Predescu, B.M.C., *Drept internațional privat*, Editura Universitaria Craiova, 2002.
- Prescure, T.; Savu, C.N., *Drept internațional privat*, Editura Lumina Lex, București, 2005.
- Prescure, T.; Crișan, R., *Curs de arbitraj comercial*, Editura Rosetti, București, 2005.
- Pricopi, A.; Toma, D.; Fuerea, A., *Drept internațional privat. Note de curs*, Editura Paco, București.
- Pricopi, A.; Fuerea A., *Drept internațional privat*, Editura Actami, București, 1999.
- Răuschi, Șt.; Popa, Gh.; Răuschi, Șt., *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persona juridică*, Editura Junimea, Iași, 2000.
- Roș, V.; Bogdan, D.; Spineanu-Matei, O., *Dreptul de autor și drepturile conexe*, Editura All Beck, București, 2005.
- Roș, V., *Arbitrajul comercial internațional*, Ed. R.A. Monitorul Oficial, București, 2000.
- Rucăreanu, I., *Fundamentarea teoretică a dreptului comerțului internațional*, Editura Academiei, București, 1973.
- Sitaru, D.A., *Drept internațional privat*, Editura Actami, București, 1997.
- Sitaru, D.A., *Drept internațional privat. Tratat*, Editura Lumina Lex, București, 2000.
- Sitaru, D.A., *Dreptul comerțului internațional. Tratat. Partea generală*, Editura Lumina Lex, București, 2004.
- Stătescu, C.; Bîrsan, C., *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All, București, 1998.
- Stoenescu, I.; Zilberstein S., *Drept procesual civil. Teoria generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Ștefănescu, B.; Rucăreanu, I., *Dreptul comerțului internațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Stoica, V., *Drept civil. Drepturile reale principale, vol. I*, Editura Humanitas, București, 2004.
- Tăbărcă, M., *Codul de procedură civilă, Comentat și adnotat cu legislație, jurisprudență și doctrină*, Editura Rosetti, București, 2003.
- Theodoru, G., *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007.
- Turcu, I.; Pop, L., *Contractele comerciale, vol. II, Executarea contractelor*, Editura Lumina Lex, București, 1997;

- Ungureanu, E., *Recunoașterea hotărârilor străine în România*, Editura Nöel, Iași, 1995.
- Ungureanu, O., *Nulitățile procedurale civile*, Editura All Beck, București, 1998.
- Ungureanu, O., *Drept civil. Introducere*, ed. a V-a, Editura All Beck, București, 2000.
- Ungureanu, O.; Munteanu, C., *Drept civil. Drepturile reale*, ed. a III-a revizuită și adăugită, Editura Rosetti, București, 2005.
- Ungureanu, O., *Drept civil. Introducere*, ed. a VIII-a, Editura C.H. Beck, București, 2007.
- Ungureanu, O., *Actele de procedură în procesul civil (la instanța de fond)*, ed. a III-a, Editura Lumina Lex, București, 2000.
- Ungureanu, O.; Jugastru, C., *Manual de drept internațional privat*, Editura All Beck, București, 1999.
- Vasilescu, P., *Regimuri matrimoniale. Partea generală*, Editura Rosetti, București, 2003.
- Zilberstein, S., *Procesul civil internațional. Normele de procedură din Legea nr. 105/1992*, Editura Lumina Lex, București, 1994.

